

Hea Kodanik

Vabühenduste Liidu ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 3 (75)

sügis
2018

OLEN MĚES NAGU
ŠOKOLAADI FONDANT.
VÄLJAST TUGEVI, ENT
SISEMUSES ÕRN.

**Läbikukkumised,
läbipõlemised,
põrumised.
Mida neist õppida?**

Kuidas armastada ebaõnnestumist?

Korvpallilegend Michael Jordani üks kõige tuntumaid tsitaate kõlab nii: “Oma karjääri jooksul olen visanud mööda enam kui 9000 viset. Ma olen kaotanud 300 mängu. 26 korral on mulle usaldatud võiduviske võimalus, millel ma olen eksinud. Olen elu jooksul ikka ja jälle läbi põrunud. Just seepärast saadab mind edu.”

Samasugust ebaõnnestumiste vajalikkuse ja olulisuse põhimõtet näeme ka väljaspool sporti, näiteks siis, kui laps õpib pidevalt komistades ja kukkudes seisma ja kõndima, või kui väidame, et mis ei tapa, teeb tugevaks. Usun, et seda põhimõtet kohtab peaaegu iga eduka inimese elus. Me õpime kogemustest ja ebaõnnestumised on olulised kogemused, mis võimaldavad meil saada aru, mida teha ei tohiks, mida me veel teha ei oska või kuidas asju lihtsalt paremini teha. Ebaõnnestumised on justkui meie arengu kütus, sest piltlikult väljendudes, kui koopainimene oleks olnud kõikaga piisavalt edukas, ei oleks me nüüdisaegse tsivilisatsioonini jõudnud.

Kui ebaõnnestumised on aga sedavõrd

loomulikud ja vajalikud, siis miks on meil nii keeruline nendega toime tulla?

Eelkõige selle pärast, et kogemustega kaasnevad emotsioonid, ja ebaõnnestumise kogemisega kaasnevad enamasti ebamugavad emotsioonid. Ebamugavad emotsioonid, nagu pettumus, kurbus, häbi, viha, on loomulikud ja evolutsioonilisest perspektiivist ka vajalikud. Kuidas me muidu teaks, et reaalsus ei vasta meie vajadustele ja ootustele, kui näiteks ebaõnnestunud suhe ei tekitaks meis kurbust ja viha? Kuidas saaksime aru, et mõni käitumine ei ole ühiskondlikult vastuvõetav, kui mõnes olukorras ei tunneks me enda pärast häbi?

Emotsioonid on informatsioon ka selle kohta, millest me hoolime ja mis on meie prioriteedid. Kui mul lasanje välja ei tule, morjendab see mind kordi vähem kui läbiviidud koolituse põrumine. Ebaõnnestumine tähendab lihtsustatult seda, et kõik ei läinud, nagu me oleksime soovinud, ja ebamugavad emotsioonid annavad omakorda teada sellest soovide ja reaalsuse vahelisest lõhest.

Ebamugavate emotsioonide intensiivsus või nende küüsis olemise kestus võib aga olla väga erinev. Olulised faktorid on siin meie enda teadlik mõtlemine ja uskumused. Stanfordi ülikooli psühholoogiateadlane Carol Dweck väidab, et edukaks saamine ja areng eeldavad pingutusi, raskusi ja ebaõnnestumisi, ning tema teadustöö osutab sellele, et just meie mõtteviisi kujundab reaktsioone elus kogetule.

Dwecki mõtteviisi teoorias (millest saab lähemalt lugeda ka eesti keelde tõlgitud raamatust “Mõtteviis”) väidetakse, et meil võib olla igas eluvaldkonnas kas kinnistunud või edenemismõtteviis.

Kinnistunud mõtteviisi puhul on inimesel uskumus, et tema oskused ja võimed sõltuvad suuresti kaasasündinud andekusest: kui sul on matemaatikaks annet, siis saad sa selles edukaks suhteliselt kiiresti, suurte pingutusteta ja suurte raskusteta. Kui pead aga pingutama ja tuleb ette palju ebaõnnestumisi, pole järelikult annet ja parata polegi midagi.

Edenemismõtteviisiga inimene aga usub, et kõik on arendatav, ja kuigi meil

Sisukord

kõigil on erinevad eelsoodumused, saab järjepidevuse, pingutuste ja tööga ükskõik mida paremaks muuta.

Ebaõnnestumiste korral toob kumbki mõtteviis kaasa diametraalselt erineva reaktsiooni. Näiteks pärast ebaõnnestunud matemaatikaeksamit mõtleb kinnistunud mõtteviisiga inimene: "Ma ei oska matemaatikat, punkt", edenemismõtteviisiga inimene aga hoopis: "Ma ei oska matemaatikat veel."

Esimene variant toob kokkupuutel ebaõnnestumistega kaasa süveneva negatiivsuse ja kartuse selliste läbielamiste ees, vähendades suure tõenäosusega ka motiivatsiooni läheneda uutele kogemustele ning nii areneda.

Läbikukkumine pole meeldiv ka edenemismõtteviisi puhul, kuid negatiivne reaktsioon on siinkohal oluliselt mõõdukam. Esimese emotsiooni järel säilib pigem tahe edasi liikuda ja paremuse poole püüda.

Hea uudis on see, et igalühel meist on võimalik arendada edenemismõtteviisi ehk siis arengule suunatud mõtlemist. Esimeseks sammuks on nendest mõtteviisidest ja nende erinevusest lihtsalt teadlikuks saada ning enda puhul kinnistunud mõtteviisi piiranguid märgata.

Tasub panna tähele, kui pärast järgmist ebaõnnestumist, raskust teekonnal või kellelegi teisele oskuses või teadmistes allajäämist tekib tunne, justkui oleks parem alla anda ja mitte edasi proovida. Selline ongi kinnistunud mõtteviisi mõju. Kui oleme sellest teadlikud, ei pea me vastavalt käituma.

Teine samm seisneb selles, et saame tegutseda järk-järgult enda arenguga ehk siis analüüsida kogemust, otsida infot juurde, küsida abi, proovida uuesti, proovida teistmoodi ja teha kõike muud, mida teeks Michael Jordan.

Tulles tagasi pealkirjas esitatud küsimuse juurde: kuidas siis armastada ebaõnnestumist? Keegi pole selleks kohustatud, sest ebaõnnestumise ja ebameeldivuse tunnet on keeruline lihtsalt niisama vastupidiseks mõelda. Samal ajal saame arendada endas edenemismõtteviisi ning ebaõnnestumisi vähemalt austada ja aktsepteerida. Need on loomulikud ja vajalikud kogemused ükskõik millisel arenguteekonnal.

SNEŽANA STOLJAROVA
spordipsühholoog

Õhus lk 5–7

Kogukonnapraktika, maailmakoristus, seadusemuudatused

Hea kodanik leekides lk 8–13

Katerina Danilova kirjutab, mis on läbipõlemine ja kuidas seda organisatsioonides ennetada.

Kõik vead ei ole ühtemoodi head lk 14–15

Aune Lillemets ja Toomas Roolaid tutvustavad, milliseid vigu kõige sagedamini tehakse ning kuidas nendega tegelemist organisatsioonis paremini juhtida.

Romaan maailmamuuatjatest, mis ei saanud valmis lk 16–17

Jaan Aps jagab lugu suurte kavatsustega alustatud romaanist.

Miks kaasamine pekki läheb? lk 18–23

Alari Rammo uurib, miks kipub kaasamine ebaõnnestuma nii koosolekul kui ka metsas.

Arvamusfestivali eestvedaja Maiu Lauring: muutused võtavad aega lk 24–29

Andrei Liimetsale antud intervjuus räägib Maiu Lauring, kuidas Arvamusfestivali käsi käib ning mida senise kuue aastaga õpitud on.

Murenev demokraatia lk 30–31

Arvamusfestivalil arutati Euroopa demokraatia ja kodanikuühiskonna seisukorra üle. Mari Roonemaa koondas kolme osaleja mõtted.

Kuidas tuua aruandlus 21. sajandisse? lk 32–33

Uve Poom tutvustab, kuidas BudgetMatadori nimeline tarkvara kodanikuaktivistide elu kergemaks muudab.

Mõtestatult mõjuni lk 34–37

Teises Hea Kodaniku klubis räägiti mõju mõõtmisest. Ülestähendusi tegi Andrei Liimets.

Õppetunnid huvikaitsest lk 38–39

Mitukümmet vabaihendust koolitanud huvikaitselaborist teeb kokkuvõtte Maris Jõgeva.

Vabaihenduste Liit ja liikmed lk 40–41

Oma toimetusi tutvustab värske Vabaihenduste Liidu liige Peaasi.

PARUSSKI lk 42–43

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub koos oma eelkäija EMSL-i infolehega 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 3900.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistreile!

Tekstid valis ja toimetas

Andrei Liimets | andrei@heakodanik.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

Vabaihenduste Liit, Telliskivi 60a,
10412 Kalamaja
664 5077 | info@heakodanik.ee
www.heakodanik.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav heakodanik.ee/uudised (artiklid üksikshaaval) ja www.heakodanik.ee/heakodanik (kogu ajakiri ja arhiiv)

Paberil leiad ajakirja Vabaihenduste

Liidu kontorist kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest, Tallinna Lennujaamast ja parematest kohvikutest. Oma postkasti saab ajakirja tellida, kui teatud koguse ja kontaktid heakodanik@heakodanik.ee.

Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmutist saab ka toetada – www.heakodanik.ee/toeta, reklaamihinnad leiad www.heakodanik.ee/heakodanik.

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas Ecoprint

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastab Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

KÜSK

Kodanikuühiskonna Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Kaanel: Peojutt

Oled peo käigus kuulnud jutukatket, mis kontekstivälisena paneb kulme kergitama? Mitte et see oleks ropp või tingimata napakas, aga sind raputab teatud vau-efekt. *Shallow but deep*. See “et kas tõesti?” või “no see oli nüüd tapvalt sügav küll”. Või tekitab too tekstikatke lihtsalt mingi muu muige või vahel suisa valgustuse?

Peojutt on Insta-voog, mille autor eelistab jääda anonüümseks. Tõenäoliselt seisid ta eelmisel peol sinu kõrval. Natuke on tema trajektoor ka aimatav: kui loed neid tekstikatkeid ja vaatad pilte, tekib väike aimdus sellest, mis laadi seltskonnas ja kohtades ta liigub. Aga isegi kui ta ei olnud sinuga ühes ruumis, oh häda, tal on ka sõpru, kelle kõrvad ulatuvad sootuks kaugemale.

Peojutus figureerivad enamasti veidi kõrgendatud meeleolus alaealised hipsterid, ent tollest vaatlusest on võrsunud ka *spin-off*, meesofkalamaja, koomiks natuke vanematest, “keskkonnateadlikest” reklaamifirmas töötavatest ning käsitööõlut limpsivatest sangaritest, kes annavad oma hääle vähima kõhkluseta rohelistele.

Igatahes, poleks üllatus, kui poole sajandi pärast mõni rohkem või vähem teaduslik käsitlus illustreeriks teatud sotsiaalset rühma mõne Peojutu kangelase abil.

Analoogformaadis leiab peojutu kangelased värviraamatust, pane vinüül peale, otsi välja värvipliatsid ja tunne rõõmu eheda paberi puutest.

KARL-KRISTJAN NIGESEN

Instagram: @peojutt

Veeb: www.peojutt.wixsite.com/peojutt

“Kogukonnapraktika on võimaluste loomine. Saab katsetada enda teadmisi ja vaadata, kas ja kuidas see sobib minu enda olemusega.”

Deniss

KOGUKONNAPRAKTIKA alustas kuuendat hooaega

Septembris algas juba kuuendat korda koos kooliaastaga kogukonnapraktika, mis viib õpilased vabaihenduste juurde lühiajalisele praktikale. Euroopa Sotsiaalfondi toetatud programmi eesmärk on julgustada noori olema aktiivsed kodanikud, õpetada eluks ja tööks vajalikke oskusi ning aidata kaasa õppekava täitmisele.

Kogukonnapraktikast on seni osa saanud üle 30 kooli ja 2000 õpilase, kes on tulemusena märkinud paremat suhestumist ühiskonnaõpetuse tunnis õpituga, suurenenud teadlikkust vabaihenduste toimimisest

ja mõjust ühiskonna arengule, saadud töökogemust ja julgust edaspidi kodukoha arengut puudutavas kaasa rääkida.

“Oleme viie tegutsemisaasta jooksul näinud, kui positiivne mõju on algatusel kohalikele kogukondadele. Koolides aitab programm muuta sotsiaalainete õpetamist huvitavamaks ja praktilisemaks, noored saavad pildi ühiskonna toimimisest ning vabaihendustel õnnestub rohkemat ära teha,” selgitas Vabaihenduste Liidu juhataja Kai Klandorf.

Õpilased löövad mõne nädala jooksul

umbes 10–15 tunni jagu kaasa enda valitud organisatsiooni tegevustes, täites jõukohaseid ja huvipakkuvaid ning vajalikke ülesandeid. Nad osalevad vabaihenduse töös ja näevad, kuidas sünnib ja toimib kodanikualgatus. Noored saavad teada, milliseid ühiskonna probleeme vabaihendid lahendavad ning miks see vajalik on.

Soovid ka kooli või vabaihendusena liituda?

Vaata heakodanik.ee/kogukonnapraktika

Ana Rocha / Let's Do It World

MAAILM sai kraamitud

Mitte küll viimase nurgani, ent Eestist juhitud koristuspäeval 15. septembril osales üle 15 miljoni inimese enam kui 150 riigist. Maailmakoristuse juhi Eva Truuverki sõnul on numbritest olulisem siiski fakt, et korda saadeti midagi enneolematut, mille puhul on

statistikast tähtsam suhtumise muutmine, miks otsustasid inimesed eri kontinentidel üheskoos ühel ja samal päeval koristama tulla.

“Planeedil ei ole vaja meid, vaid meil on vaja planeeti,” lausus Truuverk. Töö pole

muidugi läbi: näiteks avaldati Keep it Clean Plan, mis annab riikidele, ettevõtetele, vabaühendustele ja üksikisikutele konkreetsed soovitusel, kuidas probleemiga kestlikult tegeleda nii, et prügiareostus maailmas oluliselt väheneks. www.worldcleanupday.org

Tulumaksu- soodustuse saab tulevikus

30

päevaga

Kui seni sai taotlusi esitada kaks korda aastas, siis värske eelnõu järgi tehakse otsus edaspidi 30 päeva jooksul ning nimekirja muudetakse iga kuu esimesest päevast. Enam ei küsitaks ka nõu asjatundjate komisjonilt, sest erimeelsusi maksuhalduriga pole enam aastaid.

Vabariikide Liit ja siseministrium toetasid eelnõu klausliga, et plaanitud 2020. aasta asemel võiks meeldiv muudatus jõustuda jalamaid. Teise uuendusega lubatakse 2020. aastast tulumaksutagastuse uuesti annetamist. See võtab veidi kauem aega IT-arenduse pärast, aga seaduse muutmist ei nõua. Maksuvaba annetamise piirmäärad jäävad aga selle valitsuse poolt tõstmata, mil olnuks hoopis suurem mõju. Kurb.

Ka vabariikide peavad kinnitama äriregistris KASUSA AJAD

Oktoobri (no tegelikult aasta) lõpuks peavad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel peaaegu kõik juriidilised isikud kinnitama äriregistris oma tegelikud kasusaajad. Mittetulundusühingutel on nendeks parema puudumisel juhatuse liikmed, sihtasutustel soodustatud isikud, või nende puudumisel samuti juhatuse ja nõukogu liikmed. Kohustus ei kehti ühistuile. Nimede läbiklõpsutamise saab keskmiselt mugavalt teha Ettevõtjaportaalis. Ju see jant on millekski vajalik.

MAKIS nüüd ka inglise keeles

KÜSK avas septembris maakondlike arenduskeskuste nõustamisportaali www.makis.ee ingliskeelse rubriigi, kust saab nii üldist infot Eesti kodanikuühiskonnast kui ka praktilisi nõuandeid igapäevase tegutsemise kohta. Uus keelesuund nõustamisel osutus vältimatuks, kuna maailmas on üha kuulsam meie e-residentsus ja Eestisse on kolinud palju ingliskeelseid inimesi, kes soovivad meeldivald ka ühiskonnaelus kaasa lüüa. Pidevat teavitust eesti, vene ja inglise keeles jätkab Vabauhenduste Liit samuti KÜSKI toel, ingliskeelne portaal valmis siseministeriumi kohanemisprogrammi ehk Euroopa Sotsiaalfondi abil.

NÄGU nime juurde

Hiljuti sai EMSList ametlikult Vabauhenduste Liit. Täna on nime juurde lisandunud ka nägu. Oleme valmis saanud värske logo, mida kasutada seal, kus organisatsiooni järele päritakse. Eesti kodanikuühiskonna häält koondame jätkuvalt Hea Kodaniku nimetuse alla.

**VABA
ÜHENDUSTE
LIIT**

#kuidasmekestame

Algatusest Probleemistik Kalender Korraldajale Ideekorje

Kogukondlikud arutelud #kuidasmekestame

Teadlased ennustavad Eestile lähemateks kümnenditeks rahvaarvu jätkuvat ja olulist kahanemist. Kahanev rahvaarv kujutab tõsist ohtu meie riigi harjumuspärasele toimimisele ning keele, kultuuri ja elukeskkonna säilimisele.

Tule ja osale Eesti rahvastiku teemalises arutelus ning ideekorjes, et saaksid sündida kokkulepped ja lahendused, mis on vajalikud elujõulise Eesti tagamiseks!

LOE ROHKEM

ПОДРОБНЕЕ

Algatuses saab igaüks osaleda

Korralda arutelu oma kogukonnas

Ole eestvedajaks ja kutsu oma paikkonna inimesed või mõttekaaslased rahvastiku hoidmise teemat arutama ja probleemidele lahendusi välja töötama.

KORRALDAN

Osale arutelul

Tule ja too oma mõtted arutellu, kus süündivad lahendused jõuavad otsustajateni nii omavalitsustes kui riigis. Vaata, kus ja millal on arutelud üle Eesti plaanitud, vali sobivaim ning pane end osalejana kirja.

OSALEN

Tee ettepanek veebis

Kui Sa siiski ei jõudnud arutelule või Sul tuli pärast seda veel häid mõtteid, on novembrikuu viimasel nädalal võimalik teha ettepanekuid ka avalikul veebiplatvormil.

KIRJUTAN

RÄÄGI KAASA rahvastikuteemadel

Teadlased ennustavad Eestile lähimateks kümnenditeks rahvaarvu olulist kahanemist. Kui tõsisesse ohtu seab see riigi toimimise, kuidas mõjutavad rahvastikutrendid meist igaühe elu ning mida võtta ette muutustega paremini hakkama saamiseks, räägivad ärsamad kogukonnad novembrikuus #kuidasmekestame aruteludel üle Eesti. Arvamusfestivalidel juba katsetatud formaadiga töötubades sünnivad lahendusideed sünnimuse, rände ning inimvara parema väärtustamisega seotud murede jaoks, mis koondatakse ettepanekuteks otsustajatele. Arutelusarjas saavad osaleda kõik, vaata kestame.rahvaalgatus.ee.

KÜSK 10

Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) tähistab tänava oma kümnendat sünnipäeva ja tänavune kogemuspäev toimub 8. novembril. www.kysk.ee/kysk10

10 KÜSK
aastat vabakonna heaks

Hea kodanik leekides

ehk kuidas ennetada läbipõlemist

Kes ei teaks kedagi, kes poleks end tosina projekti, algatuse ja tegemise vahel jagades korralikult ära kurnanud. **KATERINA DANILOVA** kirjutas oma kogemuste põhjal ning uuris teistelt, mida tähendab läbipõlemine ja kuidas seda vältida.

Aina sagedamini võib kuulda, et vabakonna inimesed on ülekoormatud, kõigil on alati kiire ning tööd on ees rohkema jagu, kui ööpäeva sisse tunde mahub. Kuigi ühiskond soodustab sellist elustiili, ei ole see jätkusuutlik. Need, kes on kunagi innustunult alustanud, põlevad ühel hetkel läbi, sest ei oska hoogu maha saada ja koormust jagada.

Ootus kipub olema, et ühes tublis kodanikuaktivistis saavad kokku kõik head omadused: ta teeb alati kõike südamega, on pidevalt kättesaadav ja aktiivne. Ta on *cheerleader*'i tüüpi, väsimatu, teistele motiveeriv ning kõiges korruga osav. Töö muutub hobiks ning kaovad piirid eraeluga. Mis juhtub aga siis, kui selline elustiil üle pea kasvab?

Mõnda aega tagasi, ühe täiesti tavalise tööpäeva lõpuks, avastasin ennast jõuetuna. Lugesin kliendi kirja, kui sain ühtäkki aru, et ma enam ei suuda. Ei suuda mõelda, otsustada, kiirustada, helistada ega kirjutada. Tunne oli selline, et mu aju on ähmastunud, et ma ei suuda keskenduda ning olen läbi kukkunud. Kõige enam tahtsin, et mind rahule jäetaks. Sellega sai selgeks, et neljast kuust oli olnud läbipõlemisest taastumiseks vähe. Pidid veelgi pikemaks aja maha võtma ning sain tööga taas alustada alles aasta pärast.

Termini "läbipõlemine" tõi 1974. aastal kasutusse psühholoog Herbert Freudenberger. Tema pani tähele, et New Yorgi tasuta kliiniku kunagistest idealistidest vabatahtlikud muutusid küünalisteks. Nad kaotasid motivatsiooni, tundsid ennast emotsionaalselt jõuetutena ning muutusid sallimatuks patsientide ja kliinikumi suhtes.

Tänaseks on läbipõlemine meditsiiniline diagnoos, millel on oma kood ICD-10[1] klassifikatsioonis. Seda kirjeldatakse kui psühholoogilise stressi seisundit, millele on omane "jõuetus, entusiasmi ja motivatsiooni kadu ning ebaefektiivsuse tunne". Võib esineda ka "frustratsiooni ja küünilisuse märke, mis viivad efektiivsuse kadumisele töökohal".

Kuigi inimesi põleb läbi igal töökohal, võivad vabaihenduse jaoks tagajärjed laastavamad olla. Kui näiteks tööle tuleb inimesel ühel hetkel naasta peaaegu paratamatult, siis vabatahtlikuna jätkata on oluliselt keerulisem. Nii kaovad sarsilmsed inimesed vabaihenduse orbiidilt ning organisatsioon peab missiooni saavutamise asemel uuesti inimeste otsimise ja nende sisseelamise tegelema.

Kuidas tuvastada läbipõlemist?

Psühhiaater Helena Lass kirjeldab läbipõlemist järgmiselt: "Kõik algab olukorrast, kus inimene on pinges all ega tule enam igapäevaste tegevustega toime. Enesekindlus ja keskendumisvõime on langenud. Inimene ärritub kergesti, tekivad konfliktid. Selleks tulevad mängu kompensatoorsed tegevused ehk inimene püüab veel rohkem pingutada ja võtab appi suuremad kogused kohvi või muud ergutid."[2]

"Hea indikaator on asjaolu, et inimene, kellega veel pool aastat tagasi said kõik kenasti läbi ja koostöö sujus, muutub järsku konfliktseks," jagab oma kogemusi vabakonna kommunikatsiooniekspert Meelika Hirmo. "Ta distantseerub igapäevastest vestlustest ning ühel hetkel levib organisat-

sioonis tunne, et temaga ei taheta töötada."

Kõrvalt vaadates on näha, et läbipõlemise piiril inimesed askeldavad palju, aga neil on raske keskenduda ühele tegevusele. Nad muutuvad närvilisteks, aga jõuavad kokkuvõttes palju vähem. Ühel hetkel tundsin ma, et tavapärase 12 tunni asemel ei suuda ma töötada rohkem kui neli. Mind hakkas häirima igasugune heli ning teiste inimestega samas ruumis olemine muutis keskendumise keeruliseks.

"Minu jaoks on märk see, kui keegi kõrvaltvaataja, sugulane või kolleeg mainib, et töötad liiga palju ja äkki tasub rahulikult võtta. Paljud solvuvad selle peale, sest neile tundub, et palju tööd tähendab ka palju produktiivset ja vajalikku tööd. Tihti peale on aga täpselt vastupidi," mõtiskleb peaaegu iga kohalikku kultuurfestivali venekeelse kommunikatsiooniga aidanud Olga Korneitšik.

Ühel hetkel võivad inimesed hakata võtma tavalisest sagedamini haiguslehte, puuduma koosolekutelt ja meeskonna kohtumistelt või muutuda ettevõtetud algatuste suhtes ükskõikseks. Pole välistatud ka ebatervislikud harjumused, nagu alkoholi ületarvitamine või liigne söömine.

Läbipõlemisel on tervisele pikaajaline mõju

Teadlased on uurinud[3], kuidas mõjutab läbipõlemine inimese aju. Armita Golkar Rootsi Karolinska instituudist leidis, et pikema läbipõlemise tagajärjel suureneb inimese mandelkeha – meie emotsionaalsete reaktsioonide eest vastutav ajuosa. Praktikas tähendab see, et inimesel on keerulisem rahuneda ja negatiivsete emotsioonidega hakkama saada.

Tema kolleeg, Ivanka Savic pakkus välja teooria, et tekkinud ajumuutused põhjustavad mäluhäireid, tähelepanu vähenemist ja võimetust emotsioonidega hakkama saada. On leitud ka tõendeid, et läbipõlemise tõttu võib esineda probleeme kardiovaskulaarse süsteemi ja seedetraktiga.

Krooniline stress väljendub sageli neerupealiste kurnatuses ning nende kahtlust ei taastu kiiresti. "Teinekord on vaja 3–4 kuud sellist rahulikumat elutempot hoida, sest neerupealistest ei saa stressihormoone ja adrenaliini välja pumbata," rõhutab Helena Lass.

Olen ise tundnud, et kuigi läbipõlemisest on juba üksjagu aega möödas, ei

Kuulsaim läbipõlemise uurija Christina Maslach jagab läbipõlemise kolmeks staadiumiks

1. Jõuetus

Tunne, mis tekib reaktsioonina kõrgetele nõudmistele ja süstemaatilisele ülekoormusele.

2. Võõrandumine ja küünilisus

Kui inimesel pole enam süstemaatiliselt ressursi tegeleda olukordade, emotsioonide ja inimestega, ta võõrandub ning võib muutuda küüniliseks ja negatiivseks teiste suhtes.

3. Ebaefektiivsus

Tendents alavääristada oma töötulemusi, kogeda madalat enesehinnangut ning professionaalset läbikukkumist. Inimene pole motiveeritud oma tööd jätkama.

suuda ma enam nii kaua järjest tööle keskenduda kui varem. Vajan iga päev rohkem aega taastumiseks ning kui ühel päeval töötan liiga palju, siis järgmisel päeval on kehv olla.

Miks aktivistid läbi põlevad?

Raske on öelda, kui palju kodanikuühiskonna aktiviste läbi põleb, aga viimase aasta jooksul on minu tuttavate seas neli viiest tõdenud, et nad kas on olnud varem läbi põlenud või tunnevad, et hetkel on midagi valesti. Sakslane Dagmar Siebecke koos kolleegidega Dortmundi tehnikaülikoolist väidab, et läbipõlemist on kogenud 43% palgatöötajatest ning 65% vabakutselistest[4].

Me kipume arvama, et läbipõlemise ainuke põhjus on ülekoormatus, ning kui teha paus ja korralikult puhata, kaob ka probleem. Samuti levib meediaski sageli arvamusi, et läbipõlemine on puhtalt isiklik psühholoogiline asi, millega inimene peab ise toime tulema. Kumbki väide pole täiesti väär, kuid ainult koormuse vähendamisega olukorda ei ravita, ning kui organisatsioonikultuur on kehv, siis ühe inimese läbipõlemise asi ei lõpe.

Psühholoogilisest Suure Viisiku mudelist suurendavad läbipõlemise tõenäosust sellised isiksuseomadused nagu neurootilisus ja madal ekstravertsus[5], mõningal määral ka meelekindlus ja koostöövalmidus[6]. Teiste sõnadega, läbi põleda võivad need, kelle jaoks on oluline ülesandega hästi hakkama saada ja teistega kokkuleppele jõuda, kuid kes ei oska samal ajal piisavalt hästi oma emotsioone juhtida ja teistega oma muredest rääkida.

Negatiivset rolli mängib ka armastus positiivse stressi vastu. Psühhiaater Helena Lass kirjeldab, et inimesed tunnevad end pikalt hästi ja ambitsioonikalt, neil on soov midagi saavutada ja kõike teha, kuid nad ei oska hinnata, et ka selline seisund viib läbipõlemiseni[7].

Kui vaadata aktiivseid vabatahtlikke, siis on nad peamiselt tugeva sotsiaalse suunitlusega inimesed, empaatilised ja abivalmid. Neil on vajadus olla teistele vajalik, soov sõlmida tähendusrikkaid sotsiaalseid sidemeid ja suhelda, olla oma panuse eest avalikult tunnustatud. Me näeme, et tänapäeval käivad vabakond ja positiivne stress käsikäes. Meie tugevus on seega ka meie nõrkus.

Ambitsioonikad eesmärgid võivad viia läbipõlemiseni

JELIZAVETA DULBERG
psühholoog

“Mõttele suurelt“ ehk *think big* on petlik mõtteviis! Ühelt poolt arvad, et mida kõrgema lati endale sead, seda kõrgemale ka hüppad. Kui aga üle pingutad, siis põled läbi ja seejärel kulub taastumisele kuid või isegi aastad.

“Ma tahaks igal hommikul vähemalt 30 minutit jooksmas käia,“ ütles mulle nõustamisel üks umbes 35-aastane meesterahvas, alustav ettevõtja. Ta pöördus minu poole, kuna tema elus oli suurte muutuste aeg. Ta alustas oma äri, elas üle lahutuse, tekkimas oli uus suhe ning lisaks õppis ta kõrgkooli viimasel kursusel turundust. Emotsionaalne pinge oli väga suur ja ta oli läbipõlemise piiril. Sporti polnud ta mitu aastat teinud.

“Miks iga päev ja miks 30 minutit?“ pärisin mina. “Sest mõned aastad tagasi algasid mu päevad jooksmisega. See aitas mul terveks päevaks energiat varuda, see oli suurepärase. See on täpselt see, mida ma hetkel vajan. Energiat,“ kõlas vastuseks.

Mõistsin loogikat ja idee poolest nõustusin temaga – sport aitab tõesti stressi maandada ja energiat taastada. Kuid emotsioonide tasandil tajusin vastupidist. Kliendi hääles, kui ta trennidest rääkis, kõlas väsimus. Selles ei olnud indu, rõõmu ega entusiasmi, pigem veelgi rohkem pinget.

Seega küsisin, kas jooksmine oleks tema jaoks lisäülesanne, millega ta peaks hakkama saama. Kas pole nii, et ta nõuab endalt liiga palju? Ehkki jooksmine oli tal kaua mõttes mõlknud, polnud ta seda mõtet kordagi teoks teinud. See reedab, et eesmärk on üle jõu käiv.

Klient väitis, et sisimas tunneb ta end nõrga ja laisana, kuna ei ole võimeline “nii lihtsa asjaga“ hakkama saama. Ta suhtus endasse kriitiliselt ja skeptiliselt, inspiratsiooni asemel tundis ta ärritust ja rahulolematust iseendaga. Suurepärasest ideest energiat koguda sai hoopis takistus, mis tekitab depressiivset olekut.

Järgmisel kohtumisel palusin kliendil olla tähelepanelikum oma emotsioonide suhtes. Selgus, et jooksmise mõte kui selline tekitas temas rõõmu, aga see, et joosta tuleks iga päev, pani teda endas kahtlema. Seega mõtlesime sobiva koormuse peale. Jõudsime kahe-kolme korranädalas, kusjuures trenn pidi toimuma õhtuti või nädalavahetustel. Otsustasime, et igahommikused 30-minutilised jooksud jätame helgemasse tulevikku. Üldise sihina, milleni poole aasta või pooleteise jõuda.

Lõpus arutasime, miks ambitsioonikad eesmärgid on vahel kahjulikud. Klient tunnistas, et muude raskuste taustal oli tal vaja midagi, mis aitaks ennast tugevana tunda. Talle tundus, et nii saab ta uuesti kogeda võitja rolli. Meie kohtumise lõpuks tegi ta hoopis järelduse, et tuleb hoogu maha võtta, kuna tema ressursid on piiratud ning nende eest tuleks hoopis hoolitseda, seades endale realistlikud eesmärgid. Nüüd tunneb ta kergendust ning uut hingamist, et oma asjadega edasi minna.

Lõplikku tagajärge mõjutab aga mitu tegurit. Tõenäosust läbi põleda võivad vähendada hea ja hooliv kliima organisatsioonis, hästi korraldatud töö, õigel hetkel saadud väljaõpe emotsioonide juhtimisel, aga ka eelneva halva kogemuse puudumine.

Organisatsioonikultuur aitab kaasa

Sõpradega vesteldes olen jõudnud arusaamani, et kui mõned reeglid oleksid paremini läbi mõeldud ja iga meeskonna liige seisaks rohkem ja läbimõeldult oma õiguste eest, tunneksid inimesed organisatsiooni sees ennast paremini.

“Olgem ausad: kelle huvi see nüüd olla võiks, et põletada kõik oma töötajad läbi, et võtta uusi ja ka nemad kriisini viia?“ kinnitab Meelika Hirno.

Läbipõlemise uurija Christina Maslach on koos kolleegidega sõnastanud kuus põhimõtet, mis soodustavad inimeste läbipõlemist organisatsioonis. Tema väitel võib ka ülekoormatuse tingimustes läbipõlemist vältida, kui muud põhimõtted organisatsioonis seda toetavad.

Iga järgmise punkti muutmine ei pea algama juhust (kuigi võiks) – initsiatiiv võib tulla olukorraga rahulolematult inimeselt. Hea oleks aga keskenduda kurtmise asemel

võimalikule soovitud tulemusele ning harrata kolleege muutuste loomise protsessi.

Hooli endast

Kui tunned, et tööst on rõõm kadunud, oled pidevalt närvis, teed liiga palju ületunde ja sul ei ole millekski energiat, pöördu esmalt perearsti ja vajadusel psühholoogi poole. Tegemist ei pruugi olla läbipõlemisega, ent kindel saab olla professionaalse diagnoosi järel.

Kui aga tunned, et hetkel võiks piisata pehmematest meetoditest, siis mõtle hoolimisest, oma motivatsioonist ja eesmärkidest.

“Kõige keerulisem oli endale tunnistada, et mul on probleem ja olen tööst sõltuv. Nüüd on teistmoodi. Kui on kiirem periood ja näiteks festivali korraldamine, siis ma võin töötada ka 12 tundi päevas, aga planeerin endale varakult kohese puhkuse pärast üritust. Kogemusega tuli arusaam, et kaks nädalat väljalülitamist aitavad stressist välja tulla,” jagab oma kogemusi Olga Korneitšik.

“Mina hakkasin vabatahtlikuks hoopis teises organisatsioonis. Kõlab ehk kummalisena, et miks teed veel kusagil head, kui juba töötad vabakonnas, aga tegelikult aitas see mind väga. Annab teise perspektiivi, pakub uusi ideid ja näitab, kuidas teises organisatsioonis elu käib,” räägib Meelika Hirmo.

Mina asusin pärast töövõimetusperioodi omandama uut eriala ning uut projektides võtan nüüd enda peale ainult neid jupikesi, mida siiralt tahan vabatahtliku või töötajana teha. Pikema protsessi jooksul loobusin arusaamast, et ilma minuta ei saa asjad valmis. Jälgin reeglit, et õhtud on tööst vabad, võtan pidevalt puhkust. Ja mis peamine, ma ei ole 24/7 kättesaadav ega tee ära teiste tööd.

Läbipõlemise põhjused

1

Kontrolli puudumine

Professionaal soovib tunda, et saab ise vastutada tööülesannete ja tulemuste eest ning et tal on selle jaoks vajalikud ressursid ja autoriteet. Kontroll ei pea olema absoluutne, kuna tegutseme meeskondades. Inimene tahab tunda, et ta võib ise temasse puutuvates küsimustes otsustada ning et tal on vabadus kriisis ka loov olla.

“Ma olen näinud organisatsioonides olukordi, kus ei osata rollides ja ülesannetes kokku leppida. Me värbame meeskonda eksperdi, aga kui temas on vähem edevust või ekstravertsust, siis sõltumatuse asemel kontrollime tema tööd ja segame vahepealsete ülesannetega,” kirjeldab Meelika Hirmo.

Kontrolli puudumise tunne võib tekkida sellepärast, et ei ole selge, millega algab ja lõpeb meie roll organisatsioonis.

“Minu arvates võiks kohe organisatsiooniga liitudes ka vabatahtliku tegevused hästi selgelt kokku leppida, nagu seda teevad juristid. Tasub ka see kokkulepe kirja panna, ning kui vaja, siis võtta rohkem aega mõtisklemiseks, kas üldse liituda,” lisab Olga.

Maslach soovitab: võid vajada rohkem teadmisi, autonoomsust või rollide konkreetsemat kirjeldust. Mõtle järele, millest puudust tunned, ning kui tegemist on laiemal organisatsioonilise probleemiga, aruta olukorda kolleegidega. Koostöös võite leida ka enamikule sobiva lahenduse, mida saab seejärel juhile tutvustada. Ta ei pea teiega kohe nõustuma. Tasub olla järjekindel ja otsida mõlemale sobiv lahendus.

2

Ebapiisav tunnustus

Me vajame tunnustust kolmel tasandil. Meie töö peab olema õigustatult ja ootuspäraselt hästi tasustatud. Me vajame sotsiaalset tunnustust inimestelt, kelle märkamine on meie jaoks oluline, näiteks valdkonna professionaalidelt või kolleegidelt. Lisaks sellele soovime, et meie töö saaks korrektselt ja hästi tehtud. Uuringud näitavad, et vabatahtliku töö korral on rahulolu oma tegevusega, ühiskondlik heakskiit ja tunnustus palju olulisemad kui tavapärasel töökohal.

Tihti peale ei piisa diplomi väljaandmisest ega Facebooki postituses mainimisest. Tunnustus peab olema järjepidev, läbimõeldud ja personaalne. Selleks võib olla selgete eesmärkidega sisemine konkurss, igakuised tulemustepõhised koosolekud, inimese usaldamine tema hinnangutes, kaasamine olulistesse otsustesse, vajalikud koolitused ja palju muid tegevusi.

Maslach soovitab: kuna inimesele meeldib töö, milles ta on hea, ning juba üksnes sellise töö tegemine on hea motivaator, tasub vaadata, kas sinu kui professionaali panust hinnatakse. Kas sul on võimalust karjääriga edasi liikuda; kas sinu ümber on piisavalt eksperte, kellelt on mida õppida ja kellega on hea koos töötada; kas sinu juht on toeks või takistuseks? Kui olukord ei ole rahuldav, kuidas sooviksid seda muuta ning millist osa oled tegelikult võimeline muutma?

[1] <https://icd.codes/icd10cm/Z730>

[2] <https://novaator.err.ee/635435/suure-osa-labipolemisesest-pohjustab-pikaajaline-positiivne-stress>

[3] <https://www.psychologicalscience.org/observer/burnout-and-the-brain>

[4] <https://toughnickel.com/self-employment/Freelancer-burnout>

[5] <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.7593&rep=rep1&type=pdf>

[6] <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pub-med/21449937>, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02678370903282600?scroll=top&needAccess=true>

3

Kogukonna puudumine

Kogukonnatunne tekib siis, kui on olemas hästi korraldatud meeskonnatöö, vähesed ja hästi reguleeritavad konfliktid ning positiivne suhtlus. On oluline tunda ennast omana inimeste seas, kellega jagame sarnaseid väärtusi.

“Me ei jõua üksteist sageli aidata ja osavõltlikult ära kuulata. Kõigil on kiire ja oma ülesanne kõige olulisem. Selle tõttu meil justkui puudub hoolivus. Meid aitaks avatum suhtlemine ja usaldusruumi loomine meeskonnas,” on Meelika Hirno vabaühenduste töökultuuri suhtes mõneti kriitiline.

Eesti Väitlusseltsis oli näiteks reegel, et räägime minuti jooksul probleemist ja ülejäänud aja keskendumise lahendustele. See aitas koosolekutel süüdistamise asemel tunda ennast meeskonnana, kus kõik hoolivad, et su mure lahenduse leiaks.

Maslach soovib: kui tunned, et organisatsioonis on palju konflikte, tasub uurida, kuidas saab välja töötada mehhanismid nende lahendamiseks. Aidata võivad ühised tööväärtused. Hea on ka leida kolleegide seas neid, kellega on mõnus koos töötada ja asju arutada.

4

Ebaõiglustunne

Me kogeme ebaõiglust, kui tunneme lugupidamatust või võimetust midagi muuta. Tunnetuslikule ebaõiglusele viitavad töökoormuse ja tasustamise ebaproportsionaalne jaotus, valetamine, segane viis ametikõrgenduste jagamisel. Oluline pole niivõrd see, kui võrd

ausalt kõike tegelikult jagatakse, vaid kui võrd nõustuvad kasutatavate meetoditega kõik meeskonna liikmed.

Maslach soovib: organisatsioon toimib paremini, kui on loodud kogukond, kus inimesed usaldavad üksteist töös, räägivad probleemidest avatult ning on üksteise suhtes lugupidavad. Seega tasub vältida olukordi, kus organisatsioon hindab eesmärgi saavutamist rohkem kui oma liikmeid ning kus juhid ja spetsialistid ei usalda üksteise häid kavatsusi. Kui inimese väärtused ei ole kooskõlas

5

Väärtuste konflikt

organisatsiooni omadega, siis tunneb ta, et teeb vale tööd ning ei ole nõus sellega, mille poole organisatsioon liigub. Tähtsusetu töö toob meie ellu rahulolu, hea enesetunde ja pühendumuse organisatsioonile. Ja vastupidi: valmisolek ohverdada end organisatsiooni eesmärkide nimel võib osutada lisakoormaks. See juhtub siis, kui organisatsiooni väärtused ja inimese isiklikud väärtused kattuvad täielikult ning nende väärtuste hoidmine on isiklikult ülioluline ka siis, kui jõudu enam ei ole.

“Oluline on kokku leppida ka väga triviaalsetes küsimustes, nagu näiteks kas me töötame õhtuti, kas peame alati kättesaadavad olema, mis aja jooksul võime kirjale vastata ning kellega arutada, kui ei jõua oma tööga valmis,” jagab kogemusi Olga Korneitšik.

Maslach soovib: kui kõrgem eesmärk ja põhiväärtused on inimese jaoks omased, siis võib konflikt esineda nende elluviimisel. Kui proovime põhieesmärgi muuta tegevusplaaniks, võime avastada, et iga liige näeb seda omamoodi. Inimene võib mitte nõustuda meetoditega või igapäevaste praktikatega. Seega kui tunned, et mõni püstitatud eesmärk on liiga abstraktne või meeskond ei

lähtu kokkulepitud väärtusest, räägi sellest rohkem ja paku lahendusi.

6

Ülekoormus

Koormus muutub liigseks siis, kui töö nõudmised on pidevalt märgatavalt suuremad kui olemasolevad ressursid. Ressurssideks on nii aeg kui ka kompetents ja oskused.

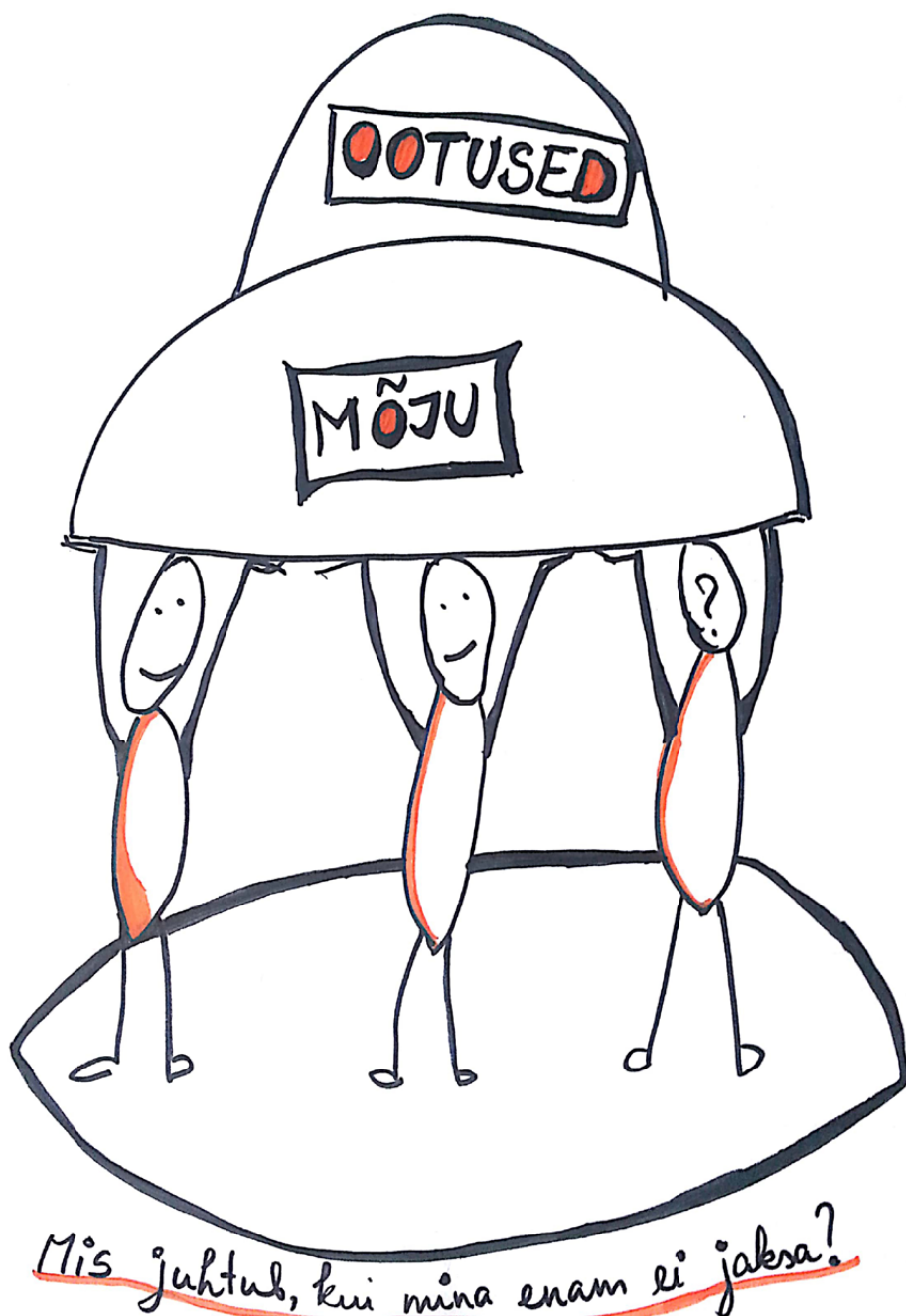
Kodukant Harjumaa projektis töid osalejad välja, et nende läbipõlemist soodustab olukord, kus “vabatahtlik panus on saanud täistöökohaks ja südametunnistus ei luba “ei” öelda”. Olga Korneitšik juhib tähelepanu, et näiteks kõik Eesti suuremad festivalid saavad toimuda peamiselt tänu mujal täistööajaga tegutsevatele vabatahtlikele. Koormus kasvab ning inimesed pingutavad ürituse nimel, unustades mõneks ajaks töö ja pere.

“Paljud võtavad festivali ajaks puhkust, teevad usinalt vabatahtlikku tööd, ning kui lõpuks jõuavad tööle tagasi, niidab täitmata ülesannete laviin nad jalust. Selline puhkuse puudumine ja koormus tähendavad, et inimene jaksab tihtipeale panustada maksimaalselt kaks aastat. Kui läbipõlenud inimene läheb töölt ära, siis tema kogemus ja teadmised lahkuvad koos temaga. Uus inimene peab jälle hakkama jalgratast leiutama,” kirjeldab Korneitšik.

Maslach soovib: mõnikord on tööd palju sellepärast, et meie isiklikud väärtused ei luba meil teha järeleandmisi töö kvaliteedis, ning kui üldine töömaht kasvab, aga meie väärtused ei kohane, me vaevleme. Võimalik lahendus on vaadata koos meeskonnaga üle, millised väärtused on prioriteetsemad kui teised, ning keskenduda neile. Näiteks oli varem oluline teha tööd ühe kuuga valmis, anda igale kliendile 30 minutit, vastata nii kiiresti kui võimalik ning pakkuda kvaliteetset teenust. Pärast tööde mahu suurenemist võib leida, et 30 minuti reegel ja pidev kättesaadavus ei ole enam teostatavad.

Enamik inimesi kardab eksida, seda eriti uuel töökohal ametisse asudes. Koolitajad **AUNE LILLEMETS** ja **TOOMAS ROOLAID** jagavad soovitusi, kuidas juhtida vigadega tegelemist organisatsioonis viisil, mis aitaks läbipõlemise asemel õppida.

Kõik vead ei ole ühtemoodi head

Vabaihenduste eestvedajatele pole läbipõlemine kahjuks võõras. Edukad väiksemad ühingud tuginevad sageli ühe või paari inimese unikaalsetele pädevustele, mis muudab need inimesed näiliselt asendamatuks. Sellistel organisatsioonidel võib olla kitsale sihtgrupile väga suur mõju, kuid nad on nendesamade asendamatuks ekspertide tõttu ka väga haavatavad.

Ka suuremates vabaihendustes on vaatamata professionaalsemale juhtimisele ja väljakujunenud protsessidele suureks probleemiks tähtsate teadmiste ja kontaktide kadu, kui juhatus või töötajad vahetuvad. Rohkem ressursse tähendab võimalusi oma inimesi välja koolitada, kuid teemade ja meetodite valik tekitab palju küsimusi.

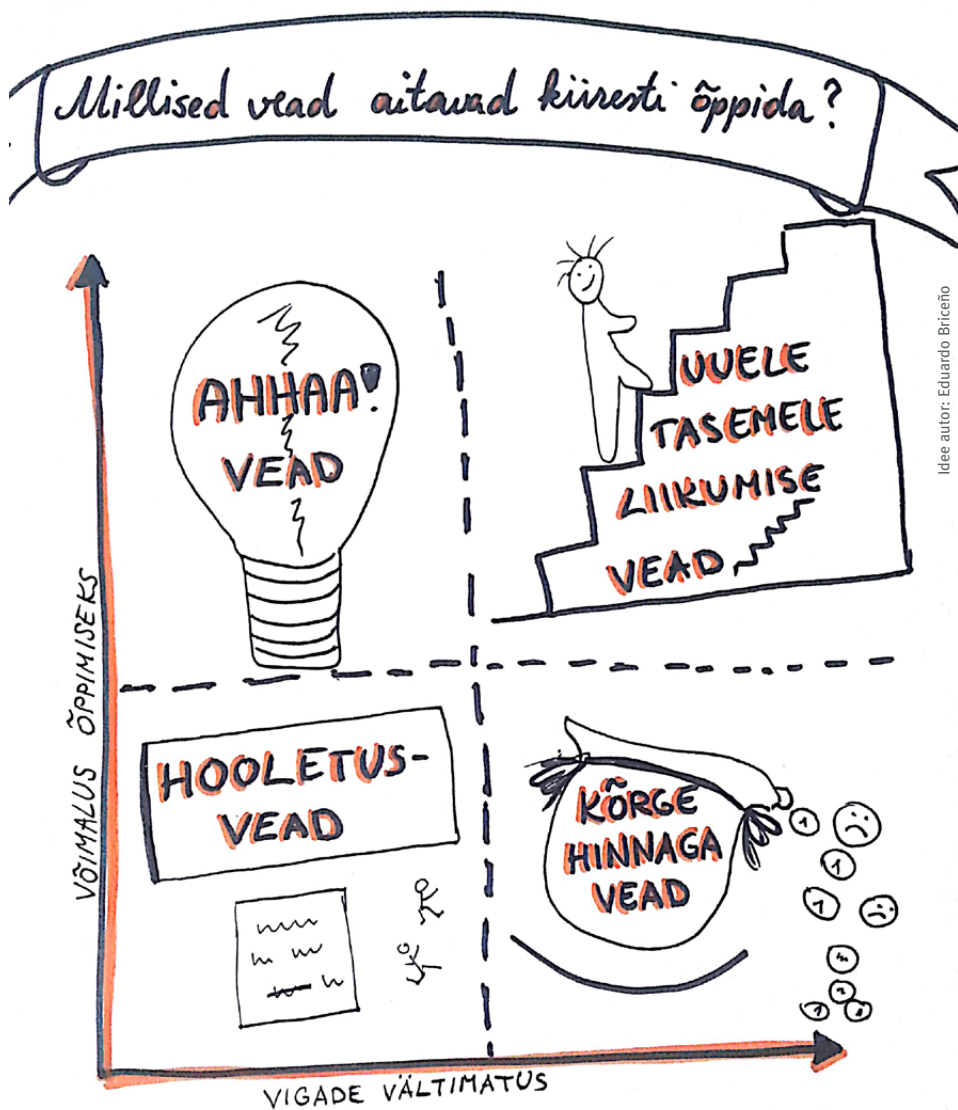
Koolitustel “Kuidas asendada asendamatu spetsialisti?” ja “Kuidas tagada kiire sisseelamine uutele tulijatele?” osalejad töid inimeste vahetumisega seoses välja mitu probleemi.

Pärast aastaid vaeva nägemist ja ise õppimist on emotsionaalselt raske üldse endale asendajat otsima hakata. Tundub, et uus inimene saab vaevaga kogutud teadmised kätte, ilma et ise nii palju pingutaks.

Suuremates organisatsioonides on ahvatlus uuele inimesele kõik materjalid ja info kätte jagada. Tegelikult oleks vaja jagada info juppideks ja alguses vaid kõige olulisem edasi anda.

Pikalt organisatsioonis tegutsenud inimesed unustavad sageli aja, millal nad ise vigu tegid. Paljud tegevused ja teadmised tunduvad nüüd elementaarsed, ei vaja mainimistki. Uue tulija jaoks ei ole need aga elementaarsed ja potentsiaalseid eksimiskohti on palju.

Üks läbivaid jooni on hirm eksida ja sellest tulenev vigade vältimine. Ideaalis soovitakse jätkata samade, juba kogunud inimestega. Uusi töötajaid-vabatahtlikke ei taheta lasta tegutsema enne, kui nad on “kõik selgeks õppinud”. Alles kohanevad inimesed tunnevad ära, et nad peaksid kindlasti vigu vältima, ja see võib vähendada nende motivatsiooni.

Idee autor: Eduardo Briceño

Sellise suhtumise aluseks on mõtteviis, et kui käituda õigesti ehk süvenedes ja hoolikalt õppides, siis vigu ei juhtu. Seega on vead justkui vähese püüdlikkuse või lohakuse tagajärg. Uuringud on aga näidanud, et vead on efektiivse õppimise seisukohast üliolulised ega tulene tingimata lohakusest.[1] Vea tegemine annab ajule signaali, et tuleks pöörata rohkem tähelepanu ja muuta senist lähenemist. Eksimine annab seega hea aluse analüüsiks ja kiirendab uue teadmise kinnistumist.

Milliseid vigu tasuks sellisel juhul teha? Tabelis on vead jaotatud kaheks: õppimise seisukohast vajalikud vead ja vead, mida tasuks vältida.[2]

Õppimise jaoks vajalikud vead	
UUELE TASEMELE LIIKUMISE VEAD Pole varem teinud, ei oska täpselt teha	AHHA!-VEAD Arvame, et juba oskame, aga selgub, et eeldused olid valed
HOOLETUSVEAD Peaksime juba oskama teha, aga kiirustamisest või väsimusest tekivad vead	KÕRGE HINNAGA VEAD Tekivad kriitilises olukorras, kus on palju kaotada
Vead, mida tasub vältida	

Selline vigade jaotus on tinglik ja sõltub kontekstist. Näiteks võib valele inimesele e-kirja saatmine olla hooletusviga. Kui saata aga valele inimesele stipendiumikonkursi võiduteade, siis on see kõrge hinnaga eksimus, mis kahjustab ühenduse mainet, võib tekitada lisakulusid ning rikkuda suhteid koostööpartnerite ja rahastajatega.

Ahhaa!-vead tekivad tuttavates olukordades, kui on lähtunud ekslikest eeldustest. Näiteks eeldab turunduse eest vastutaja, et kõik oskavad Facebookis sündmusi reklaamida. Tegelikuses selgub, et ta oleks ikkagi pidanud vabatahtlikku juhendama. Kui vabatahtlik pusib enda jaoks uue ülesande kallal, siis on tema vead seotud uuele tasemele liikumisega, ta õpib aktiivselt. Need on seega arengu seisukohast vajalikud eksimused.

Kui räägime uute inimeste tööle asumisest, siis annab selline vigade jaotus inspiratsiooni sisseelamisprotsessi läbi viimiseks. Kriitilise mõjuga vea vältimiseks on mõistlik teha simulatsioone ja õppusi, et tegelikus elus paremini hakkama saada. Hooletusvigu aitavad vältida kontrollnimekirjad ja praktilised juhendid, mida koos läbi töötatakse.

Kiireks õppimiseks on vaja luua olukordi, kus saab turvalises keskkonnas teha vajalikke vigu ja neid analüüsida. Selleks sobivad erinevad meetodid, näiteks juhtumiuuringuid ja simulatsioonid. Alustuseks on kõige lihtsam kasutada mõnda reaalselt tekkinud olukorda, meenutades varasemaid ebaõnnestumisi ja raskeid olukordi. Ehk oli mõni klient rahulolematu, tekkis arusaamatus projekti elluviimisel või ei õnnestunud üritusele saada soovitud hulka inimesi? Üheskoos saab läbi arutada, milles oli probleem, ja

pakkuda võimalikke lahendusi.

Parimaks vigade ja seega ka õppimise allikaks on lõppude lõpuks praktiline tegutsemine, seega võiks uus inimene võimalikult ruttu just praktiliste ülesannete täitmise kallale asuda.

[1] Dweck, C. S. (2012). *Mindset: The New Psychology of Success*. Constable & Robinson Limited.

Perkinson, H. J. (1984) *Learning from Our Mistakes: A Reinterpretation of Twentieth-Century Educational Theory*; Greenwood Press: Westport, CT.

[2] <http://blog.mindsetnetworks.com/entry/mistakes-are-not-all-created-equal>

Erinevate meetodite kasutamise kohta leiab täpsemat infot: aktiivope.ee/mty-juhend
Koolituste toimumist rahastasid Siseministerium ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital projekti "Vabaühendused suutlikumaks läbi õpioskuste arendamise" kaudu.

JAAN APS jagab lugu sellest, kuidas ta plaanis siduda oma elu suurimad kired dokumentaalromaaniks, mille valmis kirjutamine pole aga tänaseni õnnestunud.

Romaan mis ei saanud valmis

Erakogu

“Mu vastas istus ratastoolis kena, õbluke neiu. Me rääkisime keerulistest asjadest. Kui üks teemadest eriliselt tõsiseks hakkas minema, ütlesin omalt poolt mingisuguse rahustava rumaluse. Laususin midagi taolist: “Küllap on antud küsimuses võimalik leida kõikidele sobiv lahendus.”

Tavaliselt muutuvad neiid ilusaid lollusi kuulates väliselt rahulikumaks. Minu kaasvestleja loomus osutus aga hoopis teistsuguseks. Tema pilk tumenes. Sellest paistis midagi ähvardavat. Mul hakkas ebamugav.

Ta vastas mulle sedasi: “Keegi saab alati kannatada. Eks ma püüan seda kõike võimalikult valutult teha. Samas kindlameelselt. Ei anna enam järele. Kui ma ikka midagi teha tahan, siis selle ka ära teen. Kasvõi üle laipade.”

Ma jälgisin neitut tähelepanelikult. Tema hääletoon oli vaikne, kuid tugev. Vaoshoitult raevukas. Otsekui jõuline tuuleil pimeneva taeva all, mis ennustab purustava äikesetormi peatset saabumist. Ma polnud siiani oma vestluskaaslase tõelisest olemusest aru saanud. Püstine peahoiak. Tõsises näos välkuvad silmad. Alles nüüd mõistsin, kellega oli tegemist. Niisugused silmad ja sedamoodi peahoiak said kuuluda ainult ühte liiki naisterahvale.

Ja mulle oli tundunud, et ta vajab ainult sõbralikku naeratust ja rahustavaid rumalusi ... Pagana pihta, kuidas ma olin eksinud! Nüüd ei jäänud mu kaasvestleja olemus enam varju. Sellel, et neiu oli õbluke ja istus ratastoolis, polnud mingit tähtsust. Ma olin kokku juhtunud väga erilise naisolendiga. Sõjaprintsessiga! Kui inimolendi hinges on sõjaprintsess või -prints juba ärganud, siis jõuab ta edaspidi alati lahinguväljale võitlema, ratastooliga või ilma.

Hiljem, kodu poole kõndides, hall veebruarikuine õhtu mind enda sisse mässimas, tulid mul sõjaprintsessi loole mõeldes pisarad silma. Mitte kaastundest, vaid heameelest.

Ma rõõmustasin, et ratastooli elama määratud väikestest tüdrukutest võivad suureks kasvades ometi saada võimsad sõjaprintsessid. Samavõrd tundsin heameelt selle üle, et on olemas maailmamuutjaid, kelle kangelasteod äratavad üles ratastoolis istuvate neidude soontes seni uinunud sõjaprintsessi vere.”

Elnev tekst pärineb aastast 2011 ja on inspireeritud kohtumisest ühe neiuaga, kes oli veetnud terve oma elu ratastoolis ning viibinud seetõttu koduõppel. Tänu sotsiaalsele ettevõttele nimega MTÜ Abikäsi sai ta lõpuks võimaluse asuda kontoritööle andmesisetajana. Iga päev kodust väljas käimise võimalus tõi tema ellu lisaks suhtlusvõrgustiku laienemisele ja suurematele unistustele ka uued raskused, sealhulgas suhetes oma ülihoolitseva emaga. Nagu tekstis öeldud, oli ta valmis takistuste ületamiseks “üle laipade” minema. Mõne teise inimese puhul ma vaevalt üle laipade minemist heaks kiitnuks, aga tundus, et tema puhul just nii peab. Vähemalt metafoorina.

Tol ajal oli mu professionaalses elus kaks kirge. Üks neist oli kirjutamine. Olin selleks hetkeks avaldanud kaks raamatut – humoorika kooliromaan “Tähtis kevad” ja romantilise fantaasiapõneviku “Hingelõõm” koos kunstnik Joonas Sildrega. Mõlemad märgiti ka romaanivõistlustel ära.

Teine inspireeriv osa mu elust oli iga-päevatöö Heateo Sihtasutuses, kus aitasin suure mõjuga organisatsioonidel nagu SOS Lasteküla Eesti Ühing või Uuskasutuskeskus suuremaks kasvada ja sealjuures tekkivaid probleeme lahendada. Muu hulgas toetasime sotsiaalset ettevõtlust – tegutsemise viisi, kus toodete-teenuste pakkumise eesmärk on suurendada inimeste heaolu või kaitsta looduskeskkonda.

Mul tekkis mõte need kaks kirge ühendada ja kirjutada dokumentaalromaan sotsiaalsest ettevõtlusest. Kui küsisin endalt, kas selle ideega saab läbi kukkuda,

oli vastus – ei! See oli kindla peale minek mitmel põhjusel.

Esiteks oli mul suurepärane kontseptsioon: jälgida kahte sarnase teemaga tegeleenud alustavate sotsiaalsete ettevõtjate meeskonda, kellest üks osutus (tol hetkel) edukaks ja teine mitte. Teadsin, millised võimalused vormilisteks eksperimentideks selles peituvad. Dokumentaalne vorm oli minu jaoks uus väljakutse, millele kavatsin läheneda loovalt, kombineerida tsitaate jutustamise ja metafooridega. Näiteks sõjaprintsessi katkend – see vestlus oli päris, tsitaat oli päris, samas kujutatud läbi ilukirjandusliku filtri.

Teiseks tahtsin kasutada selle loova väljakutse juures kõike, mida olin õppinud oma igapäevatööst ja protsesside juhtimisest. Otsustasin muu hulgas, et kõike pole vaja ise teha, näiteks intervjuude transkribeerimise saan delegeerida.

Kolmandaks töötas minu kasuks eelkommunikatsioon väga paljude inimeste intervjeerimisest, kes pidid saama ise nii-öelda romaani eestkõnelejateks ja sõna tulevikus edasi kandma.

Hakkasin tööga pihta ning pärast mõnda kuud olid kogunenud kümned intervjuutunnid, sajad leheküljed nende vestluste transkriptsiooni – mille eest maksin sadu eurosid – ja 141 lehekülge mustandteksti teose jaoks. Aga minu ees oli dokumentaalromaaniga laip, selline Frankensteiniga koletis, kes ei ärganudki ellu. Teiste sõnadega, raamat jäigi vaid mustandiks.

Mis läks valesti? See lugu võib olla õpetlik, sest kõik komistuskohad osutusid sisemisteks, mitte välisteks teguriteks.

Esiteks liigne enesekindlus oma võimete asjus. IT-ettevõtjate keeles: mul oli suurepärane äpiidee ja paar erinevat alamideed komponentideks, millest see äpp võiks koosneda, aga kui kõik ideed kokku panin, äpp ei toimunud. Oli väga ilusaid kohti metafooridega, oli humoorikaid juhtimise õppetunde alustavatel ettevõtjatel, oli hingekriipivat informatsiooni ühiskondlikest probleemidest, aga see ei moodustanud tervikut.

Sealjuures ei saanud ma kokku kõiki komponente, mida lootsin. Romaan vajab ellu ärkamiseks värvikaid üksikasju – värve, helisid, tundeirvendusi. Neid sain intervjuudest napilt. Ja küsimus polnud vaid detailides. Mind šokeeris, kui vähe oli inimestel meeles kolm kuni viis aastat tagasi tehtud asjadest. Kiire elutempo hukutav amneesia.

Teiseks planeerisin teha kõiki neid asju oma päevatöö kõrvalt ja kirjutada õhtuti, öösiti, nädalavahetuseti. Olin kindel, et saan sellega hakkama. Esimese romaani olin ka kirjutanud täisajaga töö, täisajaga magistriõppe ja eraelu kõrvalt. Ma ei arvestanud aga sellega, et kui oled vanuses 30+, on organism muutunud. Tööd saab õhtuti teha küll, kui vaja e-kirjadele vastata ja praktiliste asjadele mõelda, aga lehekülge väga head loovteksti kirjutada on hoopis keerulisem. Rääkimata teisest või kolmandast leheküljest.

Kõik on alati valikute küsimus ja ju ma ei tahtnud seda raamatut nii väga kirjutada, et end töölt vabaks võtta, seega

Minu ees oli dokumentaalromaaniga laip, selline Frankensteiniga koletis, kes ei ärganudki ellu. Teiste sõnadega, raamat jäigi vaid mustandiks.

üritasin asju oma elus kombineerida. Väga lihtne on leida pseudolahendusi, mis justkui aitaks edasi, ent ei toimi strateegiliselt. Võtsin ühe nädala enda motiveerimiseks ja lendasin Barcelonasse päikese kätte kirjutama. Seal oli väga tore, aga kui romantiline see ka ei tunduks, on päikese käes kirjutada raske – palav hakkab, lähed varju otsima, eks ole. Teiseks, kui protsess on põhimõtteliselt kraavi jooksnud, ei aita ka talgunädal seda uuesti teele tagasi.

Kolmandaks, nagu ettevõtluses ei tähenda hea asja tegemine Eesti turul, et see toimiks Prantsusmaal turul. Olin kirjutanud eri žanrites, aga mitte dokumentaalromaaniga. Kui tehniliselt oleks veel hakkama saanud, siis mitte ideoloogiliste-eksistentiaalsete küsimustega. Mida lehekülge edasi, ei tundunud mulle inspireeriva romaani kirjutamine päriselust kuigi eetilise.

Tavapubliku inspireerimine eeldab ilustamist, lõplike lahenduste pakkumist. Elu on küll inspireeriv ja põnev oma värvikuses, ent lõplikud lahendused ja õnnelikud lõpud kuuluvad muinasjuttudesse, mitte ausatesse dokumentaalromaanidesse. Tegelikult elus võivad sõjaprintsessid koosseis kinni jääda. Sellised koosseis kinni

jäämise lood aga inimestele ei meeldi, autorit süüdistatakse selles, et ta ei näe väljakutseid võimalustena.

Lisaks üks neist ettevõtetest tegutses endiselt. Kogu aeg tuli uusi sündmusi juurde. Millal tõmmata dokumentaalromaanis joon vahele, et siit leheküljelt enam elu edasi ei lähe ja edasist vaadake päevauudistest? Mul puudus ka ajaline distants raamatu lehekülgedel toimuvaga: kuidas anda hinnanguid sündmustele, mille ümber pole ettevõtte käivitamise mõllu tolm veel hajuda jõudnud?

Kuna selline mõttetöö toimus öötundidel, ei suutnudki ma neid küsimusi enda jaoks ära lahendada, vähemalt mitte sellises kontekstis ja väsinud peaga. Ja kontekst muutus 2013. aastal veelgi, sest tuli kätte õhtu, mil ma ei olnud enam palgatöötaja. Teadsin, et saan järgmisel hommikul tegeleda kahe asjaga: muuta maailma Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku (SEV) juhatajana, mis ei toida mind finantsiliselt täielikult ära, ning juhtida väikest konsultatsiooniettevõtet, mille klientidega koostöö oleks rahastanud minu rolli SEVi eestvedajana.

Ise ettevõtja olemise üks suuremaid plusse on, et saad ise valida, mis kell ärkad. Ja ma tegin valiku ärgata järgmisel hommikul kell pool kuus, et jõuda valmis nii ülesanded klientide tarbeks kui ka tegevused koos SEVi tiimiga. Dokumentaalromaaniga haihtus mu kirjutuslaualt ja mõtetest otsekui jälg liival, millest laine on üle rullinud.

Mõnikord olen käinud rannal seda jälge otsimas. Need on ilusad ja kurvad jalutuskäigud, sest viirastusena on jälg alles. Kumab, aga kätte ei anna.

Igal inspiratsioonilool peab olema ratsionaalne ja positiivselt tulevikku suunatud kokkuvõte, eks? Õppetunnid ja nii edasi. Mina õppisin sellest loost, et iga protsessi alguses tuleb kindlaks teha peamised edutegurid ja seda eriti hoolikalt juhul, kui võrreldes eelmiste edukate tegevustega on kontekst vahepeal muutunud.

Kas mul on selle jaoks piisavalt energiat? Millised takistused võivad ette tulla? Kuidas neid ennetada? Ja kui nende lihtsate küsimuste küsimisest hoolimata jõuad silmitsi kaljuseinaga, tasub mõnikord ehk kiiremini ümber pöörata. Alati ei pea võitma. Eriti juhul, kui lahing osutub valeks ja õigem lahing ootab juba all orus.

A close-up photograph of two hands, one on the left and one on the right, firmly gripping a silver chain-link fence. The hands are positioned as if they are holding onto the fence, with fingers wrapped around the metal links. The background is a dark, out-of-focus grey.

Miks kaasamine pekki läheb?

ALARI RAMMO uurib, miks kipub kaasamine ebaõnnestuma nii reglementeeritud tingimustes ministeeriumidel partneriga kui ka veel hullemini tänaval ja metsas kõikvõimalike kohalike ja võõraste huvigruppidega.

Osalemise poliitikakujundamises või laiemalt otsuste tegemises võib, nagu kõike, jagada kaheks: kusagil on kaasamise ja õigusloome seadused ning tavad, töö käib eelnõude infosüsteemis ja komisjonides, materjaliks õigusaktide või arengukavade eelnõud. Ametnikel on huvitatud grupid laias laastus teada, suhtluskanalid ja -rutiinid enam-vähem käpas ja koostöö kipub pigem paranema.

Teine ports sarnast tööd toimub aga palju ennustamatumas keskkonnas, rohujuurel, ja seda illustreerivad paberikuhjade asemel inimketid, pöördumised ja kõvasti rohkem emotsioone. Paremaks ei paista paljude meelest justkui kummaski miski minevat, pigem näib süvenevat usaldamatus absoluutselt kõigi vahel. Alustame sellest igavamast osast, paari lehekülje pärast läheb põnevamaks.

Õiguspoliitika põhialuste eelnõus (uinusid juba, hea lugeja?) aastani 2030 nendib justiitsministeerium kiretult, et enam levinud kaasamisviis ehk avalik konsulteerimine eelnõude infosüsteemis (EIS) on kõigest passiivne miinimumvariant, mis annab harva kvaliteetset ja kasutatavat sisendit. Aktiivsemaid meetodeid üritatakse aga vaid kolmandikul kordadest.

Positiivset mõju näevad visiooni autorid kaasamisel juba väljatöötamiskavatsuste (VTK) koostamise ajal. Need on paberid, kus tuleb esmalt põhjendada, kas seadusemuudatust ülepea vajagi on. Ehkki mullu tehti VTKsid vaid kolmandikule eelnõudest, on õigusloome kvaliteet, sh mõjuanalüüside hulk, justiitsministeeriumi hinnangul oluliselt kasvanud.

Tülikatest VTKdest üritatakse mööda hiilida seaduses lubatud erandit kasutades,

tembeldades eelnõu kiireloomuliseks. Selliseid eelnõusid on samuti kolmandik. Ülejäänud on päriselt tehnilised asjad või euroõiguse ülevõtmised, kus VTKd ei nõuta. Päris kindlasti ei koostata VTKd uue valitsuse n-ö 100 päeva tegevuste kohta, kus uus kabinet tahab end ülikiirelt tõestada. Seal poleks VTK-l muidugi mõtetki, sest otsused on ära tehtud igasuguse analüüsi ja kaasamiseta, põhinedes üksnes valimisloosungitel.

Tülikatest VTKdest üritatakse mööda hiilida seaduses lubatud erandit kasutades, tembeldades eelnõu kiireloomuliseks.

Õiguskantsler Ülle Madise mulluse aastaülevaate järgi on sada päeva omandanud tähenduse, mida neil põhiseaduse kohaselt olema ei peaks: "Sada päeva on ette nähtud sisseelamiseks, töö alustamiseks, juhtimise ülevõtmiseks ning ehk ka uue koalitsiooni prioriteete kajastavate seadusemuudatuste ettevalmistamiseks, aga mitte nende kiireloomuliseks menetlemiseks parlamendis."

Kiireloomulisuse erandi ülekasutamine kipub võidufanfaaride asemel lõppema piinliku vaikuse ehk uute probleemidega. Meenutagem või analüüsita rällinud aktsiisimääre. Esiteks võib olla vaja teha ministeeriumidevahelisel kooskõlastusringil suuri (ja muidugi jälle kiireid)

muudatusi; halvemal juhul aga pärast kipaka seaduse jõustumist kohe vigu parandama hakata. Vältimatult hakkab silm tõmblema huvigrupidel, kellel polnud ajaliselts ega sisuliselt võimalustki kaasa rääkida, sest valitsus oli otsuse ju ära teinud.

Halastamatu on justiitsministeerium ka hinnangus paljukiidetud e-riigi ehk kitsamalt e-demokraatia võimalustele, nähes nii EISi kui ka parlamendi kodulehte olemuselt dokumendikaustade, mitte kaasamist ja osalemist soovivate keskkondadena. Kiidusõnu saab vaid kehtiva õiguse teave Riigi Teatajas, kus on juba mitu aastat ka kõik kohtulahendid ja menetlusteave. Keegi ainult ei kasuta Riigi Teataja neid osi, nagu ei juleta osalusveebi osale.ee enam isegi mainida.

Kriitikat on aastate järel lõpuks kuulda võetud ning äsja valitsuses heakskiidetud avatud valitsemise partnerluse tegevuskava järgi algas tänavu uue infosüsteemi lähteülesande koostamine, mis koondaks vähemalt EISi ja osale.ee funktsioonid, ideaalis sidustaks ka rahvaalgatuse ja parlamendi veebid. Tulemusteni läheb aga aastaid, nagu suurte IT-arendustega ikka.

Infosüsteemid on kummatigi vahendid, mitte eesmärk eneses. Partnerluse sisulisust saab suuresti mõõta lõpptulemusega rahulolu abil – kas huvigrupi sõnumit võeti ka arvesse või kuulati lihtsalt ära või ei vaevutud sedagi nägu tegema.

Partnerluse sisulisust saab suuresti mõõta lõpptulemusega rahulolu abil – kas huvigrupi sõnumit võeti ka arvesse või kuulati lihtsalt ära.

Kevadel riigikantseleis kaasamist kraadinud Ivar Hendla leidis positiivset ikka ka: korralikus koostöös kaasataksegi huvirühmad juba probleemi püstitamisse ammu enne VTK koostamist ja niisugune praktika levib. Mõistlik ametnik saab ju ise ka aru, et tema töö on nõnda lihtsam, tulemus saab kvaliteetsem ja EISi kooskõlastusring jääb pigem formaalsuseks.

Eesti Noorteühenduste Liidu juht Roger

Tibar mainib aga pigem negatiivseid kogemusi, eriti omavalitsustega: “Noored või kaasamine avastatakse alles siis, kui kaks koosolekut on juba toimunud. Huvigrupp ütleb lõpuks laua taha pääsedes, et tore idee, aga peaks lähenema teisiti. Otsustajad tänavad sisendi eest, aga aega napib ja lahendus on tegelikult paigas.” Nii saab linnukese kirja, et huvigrupp oli laua taga, ja kinnitatakse jätkuvalt head partnerlust tulevikus.

Teinekord on ametnik lausa mitme tule vahel, kui tal tuleb täita temast kõrgemalt tulnud otsust, millega ta ei pruugi ise nõustudagi, aga tema kohus on see kuidagi asjaspepuutuvatele elatavaks teha. Säherdune kaasamine ei kinnista kuidagi head partnerlust tulevikus, vaid vastupidi – süvendab usaldamatust selleni, et isegi heade kavatsustega ja varane kaasamine võib alata päris vaenulikus õhkkonnas. Eelmine kord on veel valusalt meeles.

Kuigi kuulus kontoriblogi ütleb, kui kõik oleks avalik, ei saaks mitte midagi tehtud, soovib Hendla vähemasti ootusi paremini juhtida ehk selgitada, mida saab parasjagu lahendada või arvesse võtta ja mida mitte. Mõni ametnik julgebki ausalt välja öelda, et tegu on poliitilise otsusega, teine teeb kaasamisrituaali ikkagi läbi, lükates selle esmalt veel nii palju edasi kui vähegi võimalik, sest midagi head pole huvigruppidega suhtlemisest temagi seni kogenud.

Just suhtlemist ennast ja sotsiaalset intelligentsust üldisemalt peab Tibar niidiotsaks lahendustelabüürindis: “Me peame inimestena läbi saama; mitte vimma pidama, vaid edasi liikuma. Siis võib tekkida koostöö, mis pole kohustus, vaid tegelik väärtus.”

Mitmes ministeeriumis kaasamist edendanud praegune HTMi nõunik Elo Tuppsit nõustub, et tulemus sõltub paljus ametnikust kui inimesest ja näiteks tema hoiakust, kas kriitikat tuleks võtta tüütu või kasulikuna. Probleemsete kohtade kättenäitamisega saab Tuppsita arust need varakult üle vaadata ja läbi rääkida, selmet hiljem otsuseid või õigusakte ümber tegema hakata. “Samuti paraneb sedaviisi pooltevaheline usaldus ja koostöö. Iseküsimus on, kuidas toime tulla risti vastandlike huvidega, mis on mõnigi kord keeruline.”

Ka Eestimaa Looduse Fondi juhi Tarmo Tüüri sõnul peaks just suhtlus- ja konflikti lahendamise oskused kuuluma iga amet-

niku pädevustekohvrise, mistõttu ühing katsetabki tänavu just niisuguste arenguvõimaluste pakkumist looduskaitseametnikele.

Kuivõrd erineb olukord aga siis, kui laua ümber pole kaks kõva isikust, vaid terved ühiskonna- või majandussektorid ning

Iseküsimus on, kuidas toime tulla risti vastandlike huvidega, mis on mõnigi kord keeruline.

arutelu jõuab kõva kisa saatel tänavalegi? Tänavu niigi tundlikus õhkkonnas alanud metsanduse arengukava koostamisest kujuneb üks õpetlikumaid näiteid. Juba paar kuud pärast kevadist algust olid omil põhjusil äärmusteni ärevil nii avalike kui ka ärihuvide eest seisjad ja ukсед hakkasid paukuma sama kõvasti kui hääled.

Tüür vaatab huvide binaarsest vastandamisest kaugemale ja näeb probleemina hoopis keskkonnaministeeriumi vähest usalduskrediiti kogu protsessi läbiviijana. Majaväliste sõltumatute ekspertide kaasamise vajadus ilmneb ka Hendla analüüsist, keda eriti ei osata või taibata appi võtta. Või on väikeses Eestis lihtsalt võimatu leida inimest, kes oleks korraga sisuliselt pädev, heade vahendamisoskustega ja kõigi jaoks piisavalt erapooletu. Jõudsid ju isegi ülikoolid ja teadlased viimase aasta jooksul täitsa ise oma usaldusväärst kokedalt raputada.

Kõigele vaatamata peab rahulikumat meelt ja stiili esindav Tüür suisa metsasõjakski kutsutud debatti äärmiselt vajalikuks, kuna rääkima on hakanud osalised, kes pole kunagi omavahel rääkinud. Veelgi enam, kes pole kunagi ühes ruumis ega isegi mitte ühisel infoväljas olnud. Kui kümnendi eest koostatud praegune metsanduse arengukava oli lõviosas kantud majandushuvide, on nüüd lisaks ökoloogilisele hõlmatud ka sotsiaalne ja kultuuriline mõõde.

Lisaks peab Tüür lihtsustamiseks äri ja looduskaitsete vastandumist, sest metsa saab vaadata mitmekümne eri pilguga

Probleemid muutuvad üha keerulisemaks ja lihtsad lahendused tunduvad kuulsa talupojatarkuse järgi alati need kõige õigemad.

ja kõik näevad seal erinevat: majandus, metsmaasikad, linnud, loomad, seened, pühapaigad, terviserajad, turism jpm. Kõik on oluline ja kõigele tuleb omamoodi läheneda. Eks paari aasta pärast ole selge, kas metsamehed ja marjulised viimases vaatuses kallistavad, aga Tüür on juba algusest peale murelik, sest enamik arengukava osalisi ei püüa tervikule või arutelu läbiviimise viisile ja kultuurile mõeldagi: “50 inimest on täiesti erinevate ootustega ja mõtetega saalis ning tekki üritatakse tõmmata ikka nii jõuliselt enda poole kui võimalik”

Elevus on ammu väljunud koosolekuruumist ja radikaalsemad raievastased postitavad ahastava kommentaariga pilte igast langist, millele radikaalsemad raiujad lajatabad vastu, et kas te tahate hävitada mitmemiljardilist majandussektorit või et just see demoniseeritud telluloos pakub lihtsamaid alternatiive planeeti mürgitavale plastile. Arvamusfestivalil läksid veidi lühema süütenööriga härrad peagu füüsiliselt kähmlema.

Et mõjule ei pääseks kõige kõvema argumendi asemel kõige kõvemini karjuja, on plaanis vähemasti teaduslikke mõjuanalüüse. “Kuidas ministeerium lõpuks kõiki arvamusi ja hinnanguid miksimis hakkab, et tõesti uus ühiskondlik kokkulepe sõlmida, on eraldi katsumus,” lisab Tüür.

Ivar Hendla rõhutab, et ametnikelt oodatakse neutraalse, eri huvide vahel tasakaalu otsija rolli, mitte ühegi osalise ega ka enda agenda läbisurujat. Milliseks jääb sel juhul poliitika roll? On ju valitsusil siiski õigus oma lubadusi ellu viia, mida mõnab ka õiguskantsler. Head vastust ilmselt polegi, nagu on kogu elu ja juhtimine üks suur tasakaalu otsimine. Hakka või arvama, et kunagine demokraatia arendamise sihtasutuse plaan oli ehk isegi hea, kui parteid saaksid enne kampaaniaid oma ideede mõju analüüsida.

Elame ikkagi ajastul, kui probleemid

muutuvad üha keerulisemaks ja lihtsad lahendused tunduvad kuulsa talupojatarkuse järgi alati need kõige õigemad. Miski pole tõest kaugemal (nagu olid talupojad tegelikult üsna harimatud) – pigem kipub reegliski muutuma, et mida lihtsam lahendus tundub, seda valem ta on. Niisuguste valedega võtavad populistid viimasel ajal terveid riike üle.

On's ilmarahvas tõesti süvenemisvõimetu lambakari, vajadeski kõva kätt ja teenäitamist? Kuidagi on selle rahva ehk kohaliku elaniku ühisnimetaja alla koondunud justkui kogu maailma kitsarinnalisus ja negatiivsus. Räägitakse lausa, et pärast puidurafineerimistehase kaost ei saa Eestisse enam mitte midagi suuremat ehitada, sest nangunii on alati kõik kõigele vastu. Ent seegi oleks liigne lihtsustus.

Psühholoogi ja Telliskivi Seltsi liikme Grete Arro sõnul võiks kogukond tunda, et nad on aruteludes sisuliselt, mitte formaalselt võrdväärsed partnerid: “See tähendab, et lõppotsus on ka nende kätes ja ametnik või ärimees päriselt kuulab ning püüab kogukonnast, aktivistist või teadlasest aru saada, mitte mõelda, kuidas teist poolt tasalülitada.”

Kompromissi asemel võiks märksõna olla konsensus, mille suunas arenemist peab Arro meie otsustuskultuuris kõvaks katsumuseks. Veel olulisemaks peab ta, et võetaks aega ning tajutaks kohalikku perspektiivi. “Kaasamine juba märksõnana viitab, et MEIL on idee ja tuldagu kaasa. Äkki on mõeldav, et iga uus idee seostub orgaaniliselt kohalike vajaduste ja võimalustega? Ega me keegi taha täita kellegi teise ülalt alla surutud agendat või teostada kellegi teise unistust, näiteks rahuliku ja puhta elukeskkonna arvel, vaid ikka enda oma.”

Arro teab, millest ta räägib, olles läbi viinud ka ühe vähestest Eesti uuema aja keskkonnapsühholoogilistest uurimustest, üritades suhteliselt keeruka andmete kogumise protseduuri abil sotti saada, mis on ühele kogukonnale nende avaliku ruumi juures päriselt oluline, kuidas nad seda kasutavad ja millised on nende tunded, mõtted ja harjumused muutumisohtu sattunud avaliku ruumi suhtes. Just, teemaks olid ka need neetud emotsioonid, mida me nii põlgama kipume, mis aga on maailma tunnetamise, sealhulgas otsustusprotsessi oluline osa.

Uurimuse ajendiks oli üsna tavaline

olukord: Elering hakkas kümnendi alguses kavandama uut, kümneid miljoneid maksvat ja 170 km pikka kõrgepingeliini, mis eriti Risti alevikus vastuseisu tekitas. Koos Lääne maavalitsusega võeti 2013. aastal appi Arro ja ta kolleegid Tallinna Ülikoolist, kes koostasid suhteliselt põhjaliku ankeedi. See sisaldas nii paigakindumusega seotud konstrukte kui ka üldist uuendusmeelsust – kas valimisse sattunud on loomuldasa pidurid või alarmeeruvad parasjagu konteksti suhtes?

Lisaks esitati 3D-visuaalid kõigi kolme liinitrassi kohta maastikus ning jagati kõnesolev maa mõttelisteks osadeks, saades lõpuks kokku info iga viimase kui puudutatud ruumijupi tähenduse ja praeguse funktsiooni kohta, tervisespordist tuulekaitсени. Nii sai kvantitatiivselt illustreerida, mitut funktsiooni ja kus erinevad trassivariandid haavaksid. Soodsaimaks osutus ootuspäraselt lahendus, mis viis liini asulast kõige kaugemalt mööda.

Vähem metoodiliselt püütakse inimesi kuulata siiski muidu ka. Rahandusministeeriumi planeeringute osakonna juhataja Tiit Oidjärv ei tea oma majas ühtki asja, kus pole tehtud kogukonnohtumisi ja ükselt uksele käidud. “Tõenäoliselt ei oska me aga seda väga hästi teha. Oleme harjunud kõike ühtmoodi tegema ega oska oma tehniksistlikku keelt inimestele tõlkida.”

Oidjärve kahtlusi toetab ka Hendla analüüs: seletuskirjad võiksid olla lühemad ja loetavamad, seadused ise samamoodi. Veelgi enam, ka mitte igasugune inimestega rääkimine ei pruugi toimida.

On's ilmarahvas tõesti süvenemisvõimetu lambakari, vajadeski kõva kätt ja teenäitamist?

Arvamusfestivali arutelu “Jah tuuleparkidele, aga kelle tagaäda? (NIMBY)” leiti, et rahvamajas mõne idee tutvustusel ei saa lihtsalt mitte keegi veel asjast aru.

Ja siis ollaksegi vastu, aga mitte olemuslikust negatiivsusest, vaid inimesed pole lihtsalt kunagi mõelnud, et siin võiks nüüd

olla uus tee, tehas, elektriliin või tuulik. Kuigi pole saladus, et tavapäraselt kipuvad rahvakoosolekule tulema pigem vastalised kui pooldajad ja üks kuri inimene võib kogu ürituse kasutuks trollida.

Arro kinnitab, et kaasamise vorm üksi ei aita, ka igapäevane rääkimine ei muuda veel inimeste arvamusi, et nad kõik ühtmoodi mõtlema hakkaksid. Telliskivi seltsis on ta näinud lõputut formaalset kaasamist, kus ei räägita tegelikult samadest asjadestki, sest linnaametnik elab mõneti teises mõtteruumis: “Algselt on sageli nii, et linnaruumiaktivistid tahavad, et väliruumis oleks ka autota hea olla. Ametnik ei mõtle aga alati samades kategooriates või ei tea, kuidas neid väärtusi teiste eesmärkidega suhestada.”

Sama kehtib Arro hinnangul ka muude arenduste puhul – kui arendaja ja kogukond tuttavaks ei saa, siis nad ei tea, mida teine pool ruumis näeb hindab ja väärtustab või mis on see nähtamatu mõõde, mis arenduse puhul kellegi kodukohas katki võib minna.

Tuuleenergiat edendav Tuuliki Kasonen lisis Arvamusfestivalil, et ühele nõule saamine võtab aega ja võib tunduda tüütu, aga kui tahta midagi arendada, peaks võtma aega ja lõpuni mõistma teise poole motivatsiooni, muutma oma mõtted teisele poolele – ja vastupidi – tähenduslikuks. Nii võib isegi tehnikalistlik rajatis nagu tuulik hakata ilus tunduma. “Või vähemalt ei mõelda üksnes, et kole, vaid hoopis keskkonnateadlikult, et näe, roheline energia! Me oleme oma tõlgenduste ohvrid,” lisab Arro.

Naiivne ideaal? Mitte päris. Prügi põletamise kui meetodi üle võib vaielda, aga Kopenhaagenis anti uue kombijaama idee esmalt disaineritele järada ja tulemusena avatakse see aastaid ja sadu miljoneid hiljem tänavu ... üsna kesklinnas! Eemalt vaadates ja avalikkusele on tegu nimelt suusamäe ja vabaajakeskusega ning jõujaam asub selle sees. Korstnaga mägi selline, muudab igaveseks linna siluetti, aga kasu kogukonnale loodetakse kui palju, rääkimata elanike veelgi kasvanud keskkonnateadlikkusest. Ainult algselt soovitud suitsuringide efekt jäi korstnast tulemata, tehnilistel põhjustel.

On's see lihtsalt kohalike äraostmine, rahaga suu kinni toppimine? Arro arvates mitte, sest kohaliku ruumi ja vajadustega tundlik arvestamine on üks viis, kuidas üldiselt ikka häirivat muutust tähenduste

mõttes kiiremini positiivse poole nihutama hakata. “Kui prügipõletusjaam ei avalda näiteks tervisele kahjulikku mõju, siis suusamägi pole ju äraostmine ega varja peidetud kahju ega valeta inimestele, vaid annab märku, et kohalikud inimesed ja nende ruumilised vajadused on arendajale teada ja tähtsad.” Aastaid on Eestis mõjusid kompenseeritud kaevanduspiirkondades, veidi hiljem said kompensatsiooni vajalikkusest aru ka tuuleparkide rajajad.

Taanlased on, loomulikult, niigi targad, keskkonnateadlikud ja viisakad. Kuidas teha sama meil, kus kogukondadega arutamise asemel on koosloome ideaal väärastumas lõppematuks seente ja herneste sõjaks, kus vägesid juhivad advokaadid ja suhtekorraldajad? Kus rahaga ei osteta aega ega hüvi-

Kui arendaja ja kogukond tuttavaks ei saa, siis nad ei tea, mida teine pool ruumis näeb hindab ja väärtustab.

tata inimeste arusaadavaid ja põhjendatud ebamugavusi või kahjusid, vaid üritatakse hoopis vastaspoolt lõputult mustata?

Ikka jõuame tagasi inimsuhete ja viisakuse juurde, mida ei osta mistahes summa eest.

12 käsku kaasajale

- 1** Mida varem, seda parem. Juhtugu mis tahes. Hiljem kaasamine on alati hullem.
- 2** Ole aus! Kogu aeg ja igas mõttes. Ausus on parim PR, mis võib tekitada lühikeseks ajaks ägedaid emotsioone, aga pikemas vaates suurema usalduse.
- 3** Hinda mõjusid alati teaduslikult, igas faasis ja igast vaatenurgast ning ütle need välja. Mõjude varjamisel hakkavad inimesed tegelema omaenda hirmudega; paaniline vastuseis kõigele saab alguse varjamisest ja susserdamisest.
- 4** Otsi inimeste probleemidele tegelikke, mitte formaalseid lahendusi. Ära arva, et halvenenud elukvaliteeti saab ühendatud anumate põhimõttel kinni maksta.
- 5** Visualiseeri ja räägi, mida piltidel kujutatud tähendab. Pilt (joonis, graafik) hoiab kokku sadu sõnu.
- 6** Ära tee arengukavasid üksnes huvirühmade rahustamiseks. Eriti kui sa ise ka asjasse ei usu.
- 7** Ära loo komisjone vaid selleks, et tavalised kahtlusalused saaksid end tühjaks rääkida. See ainult raiskab kõigi aega.
- 8** Põhjenda oma otsuseid alati. Eriti siis, kui sa mõne arvamusega ei arvesta.
- 9** Maksa oma strateegilisele partnerile tegevustoetusi. Jah, ka selle eest, kui ta sind teinekord kritiseerib.
- 10** Mõtle kaugemale senistest partneritest ja tavalistest kahtlusalustest. Huvituid ja alaesindatuid võib olla palju rohkem.
- 11** Nii-öelda lollusel, kurjusel ja hullusel on põhjus – püüa sellest aru saada. See ei tähenda, et kedagi ei pea kuulama. Loe kümneni ja mine edasi.
- 12** Püüa alati kohalikku ja inimeste elu parandada. Meenuta, mida ütles Arabella loos üks röövel teisele: “Võib-olla saab headusega veelgi rohkem nodi kokku ajada?!”

ALARI RAMMO, GRETE ARRO

Arvamusfestivali eestvedaja
Maiu Lauring:
muutused
võtavad aega

“Arvamusfestival, puhka jalga,” teatas Eesti Päevalehe juhtkiri pärast kuuendat sõnarokiüritust. Andrei Liimets uuris peakorraldajalt **MAIU LAURINGULT**, kas aastatega üha tigemamaks kiskunud avalik arutelu kõneleb festivali põrumisest.

Maria Laanjärv

Kuidas sa kuuenda Arvamusfestivaliga üldpildis rahule jäid?

Mina jäin väga rahule. Mulle tundus, et energia ja emotsioon olid hästi head nii meeskonna kui ka külaliste poole pealt. Ka paljud tuttavad leidsid, et rahvas on aru saanud, mis üritus Arvamusfestival on. Enam ei närvitseta, et oi, korraga toimub kaheksa arutelu, tahan siin ja seal ja kolmandas kohas korraga olla, miks nad teevad nii minuga. Saadakse aru, et sellel festivalil lihtsalt nii on – valid oma teemad välja ja oled seal, kus jõuad ja kõige rohkem tahad. Natuke aitas vahest ka see, et salvestasime tänavu lõpuks kõik arutelud helis ja paneme need Soundcloudi.

Kui ma kuulasin vestlussaateid ja lugesin meediast tagasisidet, kajati seal kas kerget väsimust või suunapuudust. Delfi ütles, et nad ei ole oma telki viimastel aastatel välja pannud, kuna nad ei saa festivalist midagi. Päevalehe juhtkiri soovitas üldse aasta vahele jätta. On see tagasiside õigustatud?

Aastate jooksul on emotsioonid väga palju üles-alla käinud, aga ma arvan, et tänaseks oleme leidnud üles, kelle jaoks me oleme. Meie eeskujuks oli Rootsi Almedalsveckan, mis on juba 50 aastat toimunud ühiskondlik-poliitiline festival. Seal on kaheksapäevase festivali elushoidmise mootoriks fakt, et poliitikutel ja meedial on teineteist vaja.

Eesti ühiskonnas tundub mulle, et meie avalikus diskussioonis on nõrgem pool kodanik, samas kui rahvas peaks olema kõrgeim võim. Aga tal pole informatsiooni või on ta infoküllusest segaduses, ta on jäetud kaasamata, ära kuulamata, on heitunud, ei tahagi midagi kuulda. Me keskendume üha rohkem talle ja oleme võtnud suuna, et Arvamusfestival on kodaniku jaoks, mitte erakondade ega meedia jaoks, kes pole seetõttu võibolla ka leidnud formaadis seda, mis neile päriselt sobib.

Huvitav, et just erakondi ja meediat mainid. Üks sagedasi etteheiteid viitab Arvamusfestivalile ju justnimelt kui üritusele, kus poliitikud saavad mugavalt oma ideid ja valimisplatvorme lansseerida.

Et tegemist on eliidi suvepäevadega, kõlas esimestel aastatel. 2015. aastast, kui lõime lasteprogrammi ja koertehoiud, on seltskond muutunud. Tullakse peredega,

külastajaskond on hoopis kirjum: noored, vanad, kohalikust pensionärist presidendini. Päriskorralik läbilõige ühiskonnast. Samas ma olen nõus, et platvormi, kohtumispaika olid kõige kiiremad kasutama kahtlemata meedia ja poliitikut, kes ka iga päev kõige aktiivsemalt avalikku arutelu loovad.

Küsimus ongi, et kui nad juba iga päev toimetavad, siis mis mõte on Arvamusfestivalil tulla ja neile veel üht kohta pakkuda. Küsime endalt üha sagedamini, mis on Arvamusfestivali eripära ja milles seisneb meie lisandväärtus ühiskonnas. Tahame üha enam kaasavaid arutelusid, et eksperdid mitte ainult ei räägiks, vaid ka kuulaks – mis on inimeste küsimused, mis tekitab segadust, millised on ettepanekud. Tahame arendada ja ka rõhutada ühisloome, koostöö väärtusi. Seetõttu on Arvamusfestivali ettevalmistamisel väga oluline kaasata vabavahendusi, huvikaitseorganisatsioone, sotsiaalseid ettevõtteid nii kohalikult kui ka riigitasandil.

Me mõtleme nii, et Arvamusfestivali kasu on paljude üksikute elamuste summa: mida iga külastaja kodanikuna, Eestimaa elanikuna festivalist, aruteludest, mõnest spontaanselt vestlusest kohvijärjekorras saab. Me ei saa kohe muuta kogu ühiskonda ega arutelukultuuri – see võtab paarkümmend aastat. Kultuurimuutus on küll meie missiooni sisu, aga ei saa festivalijärgsel esmaspäeval näidata, milline see muutus oli. Kui iga festivalikülastaja enda jaoks midagi saab – inspiratsiooni, julgustust, uue idee, uue vaate, mõni teema saab selgemaks, mõne puhul just mõistmine laieneb –, siis just see on peamine, mida kaasa võetakse ja mis sellest sünnib.

Elitaarsus käib kriitikast sageli läbi ja esimestel festivalidel oli oluline küsimus, kuidas kaasata nõndanimetatud keskmist kodanikku. Kas see tavaline inimene Paide pealt leiab nüüd tee Arvamusfestivalile?

Ma arvan, et leiab. Igal aastal on umbes kolmandik neid, kes pole üldse varem käinud. Paljusid vaimustab just see festivalimelu, aga kohalikud jõuavad ka aruteludele. On kirjutatud artikleid mõtetest, mis on kõlama ja kripeldama jäänud. Aga muidugi, võiks veel rohkem inimesi eri Eesti otstest tulla.

Mis puudutab elitaarsust, siis tänava oli Tallinna ülikooliga koostöös üks minu jaoks hästi huvitav arutelu. Nimelt tahame,

et programmis oleks igal aastal üks festivali enda sisse vaatav kriitiline diskussioon. Leif Kalev Tallinna ülikoolist pakkus välja, et nad võtavad arvamusfestivali juhtumiks ja analüüsivad seda. Arutelu toodi välja, et elitaarsus ei ole see, kes on kõrgemal ametipostil, vaid see, kui sulle on osalemisel kõrgemad ootused.

Elitaarsus vastandub siin pigem kollasusele, puhtale meelelahutuslikkusele, tarbimisele. Seda ei peaks kartma öelda, et Arvamusfestival ongi elitaarne, igalt külastajalt oodatakse rohkem panustamist kui muul festivalil, kus tarbid meelelahutust. Ta on intellektuaalne meelelahutus, aga eeldatakse, et oled mõttega kaasas, kaasava formaadi puhul osaled ning panustad ettepanekute ja lahenduste väljapakumisele.

Arvamusfestival ongi elitaarne, igalt külastajalt oodatakse rohkem panustamist kui muul festivalil, kus tarbid meelelahutust.

Teoorias kõlab hästi, aga kas inimesed tegelikkuses tulevad valmisolekuga panustada?

Aasta-aastalt üha rohkem. Sõltub ka sellest, palju on selliseid arutelusid, kus saab kaasa rääkida ja oma meelsust näidata. Arvamusfestival pole kaks päeva Paines, vaid ikkagi muutuse mudel. Suur osa tööst toimub enne festivali koos umbes saja arutelude korraldajaga, et neid ette valmistada aruteludes üha enam kaasama, esitama küsimusi, millele me vastuseid ei tea.

See on loomulik õppeprotsess, mis võtab aega nii organisatsioonidel kui ka ekspertidel. Arvamusfestivali poolt hõikame välja, et ootame üha kaasavamaid aruteluvorme, ja see jääb ka külastajatele kõrva – tullakse üha nõudlikumalt, küsitakse küsimusi, pannakse tähele, kui neil rääkida ei lasta. Tuleb saada lahti hirmust, et kui ma küsin, siis olen rumal, eksperdid teavad, kuidas asjad on. Aga äkki ei tea.

Paljude jaoks on esimene Arvamusfestivaliga seondud nimi algatuse maaletooja Kristi

Liiva, kes on aga ise juba mõned aastad aktiivsest korraldusest kõrval olnud. Kuidas Maiu Lauring Arvamusfestivali juurde jõudis?

Ma olin kooli ajal Haapsalus hull noortevaldkonna aktivist, klassivanem ja noorteklubi juht. Kui läksin ülikooli sotsioloogiaga õppima, siis olin nii väsinud sest aktivisti elust – tahtsin lihtsalt nohik olla ja õppida. Läksin Praxisesse tööle lõimumisvaldkonna arengukava koostamise juurde juhuslikult nädal enne pronksiööd. Nii et analüütiku tööelu alguses sattusin kohe keerulise teema otsa, aga sellised mulle just meeldivadki.

Tundsini Praxises samm-sammult ära, et mind huvitavad kodanikuühiskonna teemad, ja see aktivistipisik löi ikkagi uuesti välja. Pärast Rahvakogu ettepanekute analüüsis osalemist küsisin endalt, kaua võib kõrvalt soovitusi anda ja ootama jääda, et muutus tuleks nii kiiresti, kui tahaks. Vist kuus aastat läks aega, enne kui tekkis vabavahenduste rahastamise juhend – pikki aastaid tuleb me väikeses laboririigis, e-riigis ühe teemaga tegeleda, et mingi muutus toimuks. Kusjuures praktikas ootame ikka, millal see muutus rahastamises toimuks ja mõju näha oleks.

Tahtsin tulla jälle aktivistide sekka midagi tegema ja Arvamusfestivali idee tundus piisavalt äge. Annika Uudelepp kutsus mind paar kuud enne esimest Arvamusfestivali 2013 kaasa kohtuma Urmo Kübaraga. Urmo kutsus appi vabatahtlikuks ja alustasingi kohe meeskonnas partnersuhete peal. Seal edasi töötasin programmi koostamise mudeliga, siis programmijuhina. Mingi maailmamuutuse pisik ja roosad prillid on endiselt – peab midagi tegema, ei saa oodata –, aga tegutsemiseks on vaja inimesi ja ühiskonna toimimist mõista. Minu jaoks on kõige põnevam teema, kust muutused üldse tulevad: kas sul on selles passiivne roll või sa kodanikuna lood ise seda lahendust.

Arvamusfestivali visioon on alati olnud lai ja ambitsioonikas – muuta viisi, kuidas me ühiskonnas üldse arutelusid peame. Kui vaadata esimesele Arvamusfestivalile järgnenud aastaid, siis tundub, et avalik aruteluruum on pigem hullemaks läinud, polariseerunud, äärmustesse kiskunud. Välismaalt naasnud on väljendanud šokki viisist, kuidas avalikus ruumis teineteise poole

Arutelukultuur ja suhtluskultuur on nii suur väli, et me festivali korraldajatena ei arva, et suudame kõik üksinda korda teha, mõjutada.

pöörduakse. Kas Arvamusfestival on oma missioonis läbi kukkunud?

Ei ole. Siin tuleb taas tähelepanu pöörata ja mõtestada, inimesi harida, kust muutused tulevad. Arutelukultuur ja suhtluskultuur on nii suur väli, et me festivali korraldajatena ei arva, et suudame kõik üksinda korda teha, mõjutada. Mida me saame teha ja milles oleme ka edukad olnud, on teemale tähelepanu pöörata. Paneme märkama seda, mis on tavaliselt nähtamatu – kes mida miks arvab, kui ette valmistatud see on, keda kaasatakse.

Meile ju pakutakse kõiksugu arutelu- saateid ja arvamusartikleid, aga peaks mõtlema, miks ja mille jaoks see on, kas lihtsalt tarbid või mõtled kaasa ja osaled isegi. Toiminud on ka teiste festivalide inspireerimine arutelusid oma kavadesse lisada – tahetakse vahepeal muusika kinni keerata ja kuulata, mis teised arvavad ja räägivad. See pisik levib.

Arvamusfestivali puhul laiemalt on palju võimsam mõjutaja mõne uue era- konna pildile tulek, mõne krõbeda kom- mentaari andmine või valesti sõnastatud lause. Lõimumiskava näitel – seal võib olla igasugu asju kavas, kuidas inimesi kokku tuua, aga ühe ministri valesti sõnastatud lause võib mitme aasta töö nullida. Sellised tegurid mõjutavad nii poliitikat kui ka kultuuri. Kui anda neile teravatele väljen- dustele rohkem ruumi, loome ka sellist normaalsust. Omavahelises suhtluses, kus inimest näed, mõtled eneseväljenduse paremini läbi. Aga meedia vahendatult ja umbisikulisele sihtgrupile suunatuna me seda ei tee – ja seda vähefiltreeritud ja teravat suhtluslaadi me tarbime iga päev.

Üks sage lihtsustatud vastandus on arvamine ja tegemine – et Arvamusfestivalil ainult jutustatakse, kui vaja oleks tegelikult ära tegemist, reformimist ja lahendamist. Kas ja mis on aruteludest jõudnud väljapoole?

Meie tänavune lemmiknäide on, et 2015. aastal Järvamaa alal unistati sellest, kuidas tuua Paidesse kultuuri tagasi ja kas seal võiks olla oma teater. Ja tänaseks on kutseline teater olemas! Arvamusfestivalil toimus arutelu, paar-kolm inimest ütles, et aga kuulge, teeme ära, uurime, mis vaja oleks, kellega koostööd teha tuleks. Aga need pole Arvamusfestivali tulemused, need on nende julgustust saanud inimeste teod. Nemad on selle töö ära teinud, sinna ei pea Arvamusfestivali silti peale panema.

Nagu Euroopa Liidu teavitus, et valminud Arvamusfestivali toel.

Just-just. Ei, milleks. Eks me saame oksa, millel istume, aga see silt pole vajalik. Näiteks Rasmus Rask on öelnud, et Avatud Kooli tegemiseks saadi viimane hoog ja julgus Arvamusfestivali arutelult. Ei maksa arvata, et kui järgmisel päeval midagi ei sünni, läks kõik tühja. Eelmisel aastal viisid pärast PÕXITI arutelu korraldajad petit- siooni Rahvaalgatusveebi, sealt Riigikokku.

Iga teema ei ole samas faasis, iga probleem ei ole lahenduste lävel, ja selleks on vaja arutelusid, et saada aru, milles on probleem, kellega on probleem, kuidas seda lahendada. Meil ei ole enam lihtsaid teemasid lihtsate lahendustega, mida kohe ära teha. Järel on väga keerulised probleemid – ja lähevad üha keerukamaks –, mille lahendusi tuleb kaaluda. Midagi jääb inimestesse kripel- dama, mis võib vilja kanda mitme aasta pärast. Võibolla läheb esimene asi aia taha, aga viib järgmiseni. Ja lõpuks on keeruline öelda, mis see Arvamusfestivali kasu on, aga usume iga inimese algatusvõimesse.

Meil ei ole enam lihtsaid teemasid lihtsate lahendustega, mida kohe ära teha. Järel on väga keerulised probleemid.

Need suured ja keerulised probleemid kipuvad olema väga lõhestavad. Kuidas festivalil arvamusfestivali paljususe säilitamisega lood on? EKRE ei pannud seekord oma telki formaalselt välja ja on viidanud kriitiliselt festivali

valdavale vasakliberaalsusele.

Me tahame väga, et oleks arvamus- te paljusus. Paar kogemust näitavad, et väga erineva arvamuseluga inimesed ei julge tulla. Oleme katsetanud vaba mikrofoni – et kui sa ei ole jõudnud arutelu ette valmistada, siis tule ja räägi, jaga. Aga seda kasuta- takse vähe. Kui muidu nimetame festivali sõnarokiks, siis see oleks sõnapunkrokk. Praegu me ei korralda ise arutelusid, aga kui korraldasime, tahtsime tuua polariseerivaid teemasid lavale – võtsime näiteks vaksineerimise. Aga ei olnud ei üks ega teine pool valmis tulema rääkima. Ei julgeta rääkida nii vastandlikul teemal nii vahetult. Aga avatus on Arvamusfestivali põhilisi väärtusi.

Sel aastal oli meil metsaala, mille kohta sain enne festivali kriitikat, et arutlejate seltskonnad on liiga ühepoolsed. Paljudele kirjajadele-kõnedele vastan ma, et aga tulge kohale, öelge oma eriarvamus välja, sellega te ju rikastate arutelu. Sageli kuulen vastu, et ei, kui nemad seal nii arvavad, pole see minu koht. No ei pea eraldi korraldama, et tehke teie enda arutelu ja meie enda arute- lu. Peame lahti saama sellisest kultuurist, julgema arutleda inimestega, kelle puhul teame, et nad on teisel arvamusel. Väldime sageli konflikti, sest see on ebanugav, mis on inimlik ja loomulik. Me ei oska seda maandada ega lahendada, aga mida rohkem harjutame, seda paremaks me selles saame, kui julgeme mugavustsoonist välja astuda.

Meelelahutuslikud on arutelud, mis on teravad ja vastandlikud, aga samas ei pruugi need kuhugi viia, sest inimesed tõmbuvad oma kaevikutesse ega tule sealt välja. Mõnes mõttes kõige huvitavam arutelu oli sel aastal Hardo Pajula ja Tarmo Jüristo maailmavaateline diskussioon, milles justkui polnud aruteluna pinget, aga kus samas otsiti ja leiti ühist pinda. Paljud kehtisid samas õlgu, et polnud põnev. Milline sinu jaoks üks hea arutelu olema peaks?

Selle arutelu puhul tuleb hästi välja, millist rolli mängivad meie ootused. Sotsioloogi ABCs on rahulolu mõõtmine – ootused ja see, mis sa tegelikult said. Ootused on aga enamasti nähtamatud. Lähed koolitusele, pead pärast kirjutama, mida ootasid, aga ei oska tingimata öelda. Arutelu korraldaja ülesanne on ka ootuste juhtimine – selles näites oodati tulevärki, aga ei läinud andmiseks.

Ma käisin ise ühel hästi meelelahutus-

likul arutelul Postimehe alal, kus osa inimesi naeris, aga paljud olid rahulolematud – kuulsin küsitavat, et milleks sellist sõud siia vaja oli. Muul ajal me seda võibolla ei taju nii palju, aga Arvamusfestivalil mõeldakse selle peale ja tabatakse ära, kui tegemist on mitte kuhugi viiva puhta meelelahutusega.

Mina kuulan hea meelega hästi sügavuti minevaid arutelusid. Mul on analüütiku kiiks küljes, tahan detailidest aru saada,

Ma tahan, et Arvamusfestivalist saaks äge nüüdisaegne vabatahtlike kaasamise ja koostöös partneritega.

juurde lugeda. See on minu jaoks põnev. Teiseks meeldivad mulle arutelud, kus on eri valdkondade inimesed kokku toodud või kus küsitakse pealtnäha rumalaid küsimusi, millega ei oskagi kohe midagi pihta hakata. Ma arvan, et tulemus on värskem ja huvitavam, kui ei tea vastuseid.

Mis Arvamusfestivalil edasi plaanis on?

Me oleme viimased aastad keskendunud programmi kureerimisele. Oleme mahtu piiranud, kuigi 160 arutelu toimub ikkagi. Peame ideekorjast tegema valikuid, need läbi mõtlema ja põhjendama, miks ühtedele jah, teistele ei. Selle protsessi oleme üsna hästi välja töötanud ja läheme üha täpsemaks. Mõnede osalistega, kelle teemasid tahame rohkem näha, teeme tihedamat koostööd – järgmisel aastal on meil koostöö Eesti Vabariiki 100 juhtühema ja Tartu ülikooliga, et tuua avalikku arutellu akadeemilisust, teadureid.

Hiljutised diskussioonid ühiskonnas on tõstnud õhku küsimuse, mis roll on ekspertidel. Mäletan, et mu enda sotsioloogiaõpingute ajal tehti esimesel kursusel selgeks, et teie olete uurijad, teie ei tee ettepanekuid. Olin kohe sellega konfliktis, et kui me teame, siis miks me ei või suunda öelda. See distants on mingi teadusmaailma enda hoiak, aga äkki see on aegunud vaade. Kel on teadmisi, võiks neid avalikkusega rohkem jagada, et tead-

mine, mis on loodud, oleks kasutusel.

Teine sihtgrupp on ettevõtted, ärimaailm. Arvamusfestival võiks olla kohtumispaik, mis toob kokku kõik ühiskonna osalised. Kolmanda sektoriga on hästi, avaliku sektoriga on hästi, aga äriktoriga loodan

peatsele heale koostööle teemal, mis võiks olla Arvamusfestivali lisaväärtus äriktorile osalemiseks. Ma tahan, et Arvamusfestivalist saaks äge nüüdisaegne vabatahtlike kaasamise ja koostöös partneritega.

Kas Arvamusfestivalil peaks käima? Ühe festivaliküllastaja lugu.

Sel aastal õnnestus mul osaleda kolmel erineval arutelufestivalil. Võrumaalasena olen juba paar aastat rõõmistanud, et Arvamusfestivali haru tuli meile lähemale Maanteemuuseumisse ja andis võimaluse ka kagunurga inimestele tulla kokku arvamus kuulama ja ise sõna sekka ütleva. Pean aga tunnistama, et Paidesse Arvamusfestivalile ei olnudki ma veel kordagi jõudnud.

Juhtus nii, et juuni lõpus osalesin ühel seminaril Lätis Cēsises. Lõunanaabritel oli samal ajal toimumas Lampa vestlusfestival. Üritus oli suurejooneline, palju telke ja teemasid, vestlusi lisaks läti keelele ka inglise ja vene keeles, kohalikud väiketootjad olid väljas oma toiduputkadega. Tundus äge. Jagasin oma muljeid ka kolleegidega ja uurisin huviga, kas keegi oskaks võrrelda Paide Arvamusfestivaliga. Selgus aga, et ka minu kolleegidest polnud keegi veel sinna jõudnud.

Niisiis oli loodud soodne pinnas, et huvi ja tahtmine sel korral kindlasti ka Paidesse viiksid. Lisaks tuli kavasse teema, mis mind kui hajaasustusega maapiirkonnas elavat inimest väga kõnetas: transport, tasuta ühistransport, nõudepõhine transport, kas või kuidas oleks maal üldse võimalik ilma autota elada ja hakkama saada. Nii saigi augusti algusesse kalendrisse kirja kindel plaan Paide Arvamusfestivalil osaleda.

Paar päeva enne festivali tutvusin kavaga. Mida siis kuulata või kuhu minna? Võttis silme eest täitsa kirjuks. Põnevad teemad, mida kuulata, huvitavad esinejad, keda vaadata, alad, mille vahel valida. Otsustasin siis, et transporti puudutaval arutelul olen kindlalt kohal ja ülejäänul puhul vaatan jooksvalt. Paidesse jõudes kohtasin kohe tuttavaid ja sukeldusin hoobilt melusse, palju oli lobisemist, kohvi joomist ja tekkis tunne, et ega tegelikult ei jõua midagi kuulata ega ühtegi teemasse sügavamalt süveneda, melu haarab lihtsalt endasse ja targem olekski ehk arutelusid kunagi hiljem internetist järele kuulata. Aga mis mõttega ma siia Paidesse siis üldse sõitsin?

Otsustasin enda jaoks, et aruteludel, mis mind niimoodi kõnetavad, et tahan kindlasti oma sõna sekka öelda või midagi küsida, tuleb kindlasti ise kohal olla, kõiki muid huvitavaid teemasid kuulan pärast veebilehelt järele. Mõistagi arutlesin endamisi ka selle üle, kas ja mis kasu sellest üldse on, et mõnes arutelus sõna sekka ütlen.

Isiklik kasu on kindlasti seal, kus tahan midagi rohkem teada saada, otsin vastust mõnele enda küsimusele. Oma sõna tahtsin sekka öelda aga just transporti puudutavas arutelus, kus osalesid nõudepõhise transporti entusiast Pirko Konsa, minister Kadri Simson, Riigikogu aseesimees Kalle Laanet ja Põlva vallavolikogu liige Igor Taro.

Mis kasu on aga sellest, kui seal Arvamusfestivalil mikrofoniga kõigi kuuldes oma arvamus või seisukoha ütlen, kas see mõjutab midagi, kas minister teeb oma töös midagi teisiti sellepärast, et mina kodanikuna tema kuuldes oma arvamus välja ütlesin? Seda ma ilmselt teada ei saa. Kuid üks on kindel, et oma arvamus avalikult välja ütlemine toob juurde mõttekaaslast ja ehk ka neid, kellega hiljem midagi koos korda saata. Kribasin isegi diskussiooni ajal endale märkmikuisse üles mõningate arvajate nimesid ja organisatsioonid, kellega ehk edaspidi ühendust võtan. Pärast arutelu tuli minu juurde tervelt kaks inimest, kes olid just minu mõtteavaldusele kaasa elanud ning hea meelega hoiaksid sidet ka edaspidi. Lisaks kogusin Arvamusfestivali aladel ringi liikudes vestluste käigus endale häid mõtteid nii isiklikku ellu kui töösse.

Et kas siis Arvamusfestivalil peab käima? Ilmtingimata ei pea, sest ega seal ju midagi ära ei otsustata. Aga kas tasub? Kindlasti tasub, sest koht on selline, kus häid mõtteid ja ideid lendleb õhus küllaga ning küllap on igapäev võimalik mõned neist enda kasuks ka kinni krabada.

KATRIN VOLMAN
külaelanik Võrumaalt

Murenev demokraatia

Arvamusfestivalil arutati Avatud Eesti Fondi vedamisel Euroopa demokraatia ja kodanikuühiskonna seisukorra üle. **MARI ROONEMAA** koondas kolme osaleja mõttest sellest, kuidas katsumustele vastata.

Orbán tabas rahva hirme ja see tõi talle edu

MIKLOS MARSCHALL, Ungari

See, mis toimub Ungari peaministri Victor Orbáni taktikepi all, on tegelikult vastus liberaalse demokraatia läbikukkumisele. Niimetaksin Orbánit poliitiliseks ettevõtjaks, sest mul on tunne, et ta näeb Ungari poliitmaastikku kui turgu, kuhu oli tekkinud tühimik: liberaalne demokraatia ei suutnud enam inimestele pakkuda igapäeva-eluks vajalikku turvatunnet.

Orbán osava strateegina oskas ära kasutada kindlustunde vajakajäämisest tingitud hirme, ta mõtles välja ja taasavastas uusi vaenlasekujusid; kõige silmapaistvam on olnud George Sorosi vastane võitlus. Globaliseerumise ja immigratsiooniküsimuse ning rahva seas neist tingitud ebakindluse suutis poliitiline ettevõtja Orbán vormida poliitiliseks tooteks, mille Ungari rahvas poolehoiuga vastu võttis.

Üks põhjustest, miks liberaalne demokraatia Ungaris on kriisis, seisneb väheses tähelepanus inimestele nii geograafilistel kui ka sotsiaalsetel äärealadel. Paljudele inimestele maapiirkondades, kus inimesed elavad pidevas hirmus tööstuse ja töökohtade kadumise ees, suudab Orbán tekitada tunde turvalisest seljatagusest. Kindlasti mängib rolli ka see, et suur osa rahvast oli pettunud eelmistes valitsustes ning Orbán pakkus neile alternatiivi. Ta annab inimestele vähem vabadusi, sealhulgas piirab inimõigusi, aga võtab neilt vähemaks isiklikku vastutust

ja pakub juhtimist. Suures pildis ei tohi unustada, et tema otsustel on eeskätt majanduslikud tagapõhjad – ka liitudel, mida ta otsib ida poole vaadates.

Teistel Euroopa riikidel on Ungari kogemusest õppida: esiteks, hirmud kontrollimatu immigratsiooni ees on tõelised ning Euroopa Liidu piirid peavad olema kaitstud. Sotsiaalne turvatunne peab tugevnema. Teine suur õppetund on see, et rahvusluse ja patriotismi ei saa suhtuda negatiivselt, sest see retoorika maksab kätte. Demokraatia peab nendes tingimustes leidma võimaluse uuestisünniks.

Kesk-Euroopa riikides, sealhulgas Tšehhis ja Slovakkias on kalduvusi autoritaarseks valitsemiseks. Oht, et Euroopa Liidu idariigid nõuavad liberaaldemokraatia asemel midagi muud ja kavatsevad selle nimel Euroopas koos võidelda, võib olla väike, aga see on olemas.

Euroopa Liidu väärtused kõnetavad poolakaid vähem kui ELi toetused ja raha

JAKUB “KUBA” WYGNANSKI, Poola

Mulle tundub, et mõtleme demokraatiast olemuslikult valesti – me eeldame, et kui elame demokraatias, siis nii see on ja jääb. Tegelikult on demokraatiaga samamoodi nagu näiteks majandusega, mis teadupärast on tsüklikeline. Kui majanduse puhul püütakse ohte ja langust ette näha, kindlustada kaitsemehhanisme, siis peaks samuti

toimima ka demokraatia puhul.

Ehk siis – me peame pidevalt ja ennetavalt tegelema väärtuste arendamise ja dialoogiga ühiskonnas, mis muudaks demokraatia immuunseks iseenda nõrkuste suhtes. Ta ei tohiks muutuda iseendale hävituslikuks, türanlikuks näiteks vähe- muste suhtes. Mina näen populismis üht demokraatia kõige ohtlikumat vaenlast. Demokraatia tugevus tähendab ka pluralismi ja mitmekesisuse hindamist.

Isiklikult olen väga skeptiline veebidemokraatia suhtes, sest empaatiaks on vaja eeskätt silmast silma kontakti. Ehkki Poolas on olnud suuri, kümnete tuhandete inimestega massimeeleavaldusi, ei saa väljaastumiste mõju mõõta numbrites. Ma julgen väita, et kümnekond inimest mõnes väikelinnas protestimas on teinekord palju mõjuvam ja tähenduslikum kui rahvahulgad näiteks Varssavis.

Samuti on mul kahju, et paljude parteiväliste liikumiste põhiliseks iseloomujooneks on vastandumine erakondadele – ka kodanikuühiskonnas on sageli palju loosunglikkust ja vähe tegelikku suhtlust. Olulisem kui enda positsioneerimine parema-vasaku teljel peaks olema sidusus ja dialoogivõimekus ning läbipaistvus. Poolas on keerulised ajad, ja kuigi mu keel ei paindu päris ütlemata, et õhkkond Poolas on ohtlik, on see ka midagi enam kui lihtsalt ebameeldiv.

Veel peab demokraatia sisendama lootust, ka sellel peab olema mingi perspektiivikas tulevikunägemus. Minu suurim hirm

André Wilkens

Jakub "Kuba" Wygnanski

Miklos Marschall

kodaniku ja kolme lapse isana on see, et rahu ja vabaduse väärtustamiseks peab Euroopa asuma sõtta nagu viimati ligi 80 aastat tagasi. Poola näeb praegu Euroopa Liidus eeskätt rahalisi vahendeid ja võimalusi ning nooremal põlvkonnal puuduvad omal nahal kogetud valusad minevikukogemused, et ajaloo kordumist karta.

Muuta tuleb narratiivi demokraatia loomulikust langusest

ANDRÉ WILKENS, Saksamaa

Uudiseid lugedes jääb mulje, et Euroopa demokraatiaga pole asjad hästi ning avatud ühiskonna väärtused on löögi all. Muret- tekitavaid arenguid ja trende ning demokraatia õonestamiseks ette võetud rünnakuid koondatakse siiski liiga sageli üldiseks "demokraatia kriisiks". Sõna "kriis" on siin eksitav, sest viitab suuremale süsteemsele ning isetekitatud sündroomile.

Selle asemel leiavad aset selge ajendi ja sihiga tegevused demokraatlike normide ja institutsioonide vastu, sageli poliitikutest poolt. Neid tuleb võtta tõsiselt ja nende sihiks on ennekõike sõnavabadus, vaba ajakirjandus, iseseisev õigussüsteem, demokraatlike institutsioonide väärikus. Need rünnakud on sõjajärgse Euroopa jagamisühiskonna struktuuri vastu. Mis teeb olukorra keerulisemaks: sageli toimuvad need rünnakud just demokraatia edendamise sildi all.

Selline trend on tõsine, aga räägib vaid poole loost. Liiga harva kuuleme sellest, kui

vastupidav demokraatia üle Euroopa on, kui seda kaitsevad innustunud inimesed, pühendunud ühiskonnagrupid või demokraatlike institutsioonide enda järjepidevus. Uudistes kuuleme palju demokraatia vastastest, aga palju vähem tema sõpradest. Lood demokraatia murenemisest on klikinälgas meedia jaoks lihtsalt seksikamad kui lood ta funktsioneerimisest. Selline ühekülgne meediapilt toidab allakäigumeeleolusid kriisist demokraatias ja radikaalsete demokraatiavastaste jõudude tõusust. Mida enam inimesi võtab omaks narratiivi kriisist demokraatiast, seda kindlamalt saab tegemist olema isetäitva ennustusega.

Tuleb muuta praegust avalikku arutelu demokraatia kriisist ja autoritaarsete populistide loomulikust tõusust. Jah, demokraatial on väljakutseid, teda rünnatakse ja mõnel juhul tema alused roostetavad. Aga rohkem tuleks rääkida konkreetsetest rünnakutest ja inimestest nende taga. Identifitseerime selle rooste allikad ja jagame seda, mida saab ja tuleb teha olukorra muutmiseks, räägime rohkem demokraatia vastupidavusest ja jagame näiteid, kuidas Euroopa kodanikud aitavad Euroopa demokraatiat tugevdada.

Minu nõuanded on järgmised.

- Leppige demokraatia arvamuste paljususega, aga tõmmake punane joon sinna, kus arvamus pöörab demokraatia enda vastu. Kaitske seda joont.
- Viis, kuidas räägime, mõjutab viisi, kuidas mõtleme. Kui öelda, et demokraatia

on kriisis, siis jääb mulje, et miski ei toimi. Kui öelda, et demokraatiat rünnatakse, liigub mõte viisidele tema kaitsmiseks. Ärge korra demokraatiavastaste loosungeid, isegi kui tahate neid kritiseerida või nende üle nalja teha. Mida sagedamini neid loosungeid korratatakse, seda enam nad meie mõtetes kinnistuvad. Kasutage omaenda positiivset, demokraatlikku keelt.

- Ärge laske populistlikul vähemusel seada enamuse kurssi. Selle asemel keskenduge lahendustele: mida saab teha ühiskonna arenguks? Ärge kartke olla millegi positiivse ja optimistliku poolt, looge positiivset narratiivi.
- Institutsioonid on olulised. Toetage valitsustel silma peal hoidvaid valvekoeri rahaliselt või vabatahtlikuna. Võtke sõna seaduste vastu, mis nõrgestavad demokraatiat ja õiguskorda.
- Kaitske vaba ajakirjandust. Investeeringe kvaliteetsesse meediasse aastatellimuse kaudu iseendale või kingitusena sõpradele. Toetage iseseisvat ajakirjandust ja uurivaid algatusi. Tarbige erapooletuid kanaleid.
- Nõudke poliitikutelt faktilist tõesust. Olge tähelepanelikud valeuudiste ja anonüümsete seisukohtade suhtes. Sotsiaalmeedia on manipuleeritud infost tulvil.
- Kaaluge mõne demokraatliku erakonnaga liitumist. Nõnda näete, kuidas kohalikul tasandil muutusi ellu viia ning nii enda kui kaaskodanike õigusi kaitsa. Või looge omaenda erakond.

Millisel kodanikuaktivistil ei oleks tulnud hullunud pilgul hekseldada läbi tosinaid projektinõudeid, eelarveridu ja muud paberimajandust, et arvepidamine korrektne püsiks. Vabaihendustele mõeldud aruandlusplatvormi BudgetMatador looja **UVE POOM** kirjutab, kuidas uued digilahendused elu kergemaks muudavad.

Kuidas tuua vabaihenduste aruandlus 21. sajandisse?

Vabaihenduste rahajuhtimine on töömahukas ja keeruline tegevus. Kui väikefirma võib piirduda riigile esitavate aruannetega, siis projektipõhine eluviis esitab vabaihendustele kõrgemad nõudmised. Lisaks tavalisele raamatupidamisele peavad kasumitaotluseta organisatsioonid koostama eelarveid ja aruandeid, millesarnaseid viljelevad erasektoris vaid keskmisest suuremad asutused.

Seejuures puuduvad vabaihendustel vahendid – oskused, aeg ja finantsinfosüsteemid –, millega kõrgendatud nõudmistele vastata. Vabakonna halduskoormuse vähendamiseks arendatakse Eestis juhile mõeldud majandustarkvara BudgetMatador. Kuidas saaks sellise platvormiga nii toetu-

sesaajate kui ka rahastajate elu lihtsustada?

Vabaihenduste ja rahastajate suhtluses tõstatuvad finantsküsimused nii toetuse taotlemise kui ka aruandluse etappides, kohati lisanduvad eraldi auditid. Tegevuste kavandamisel tuleb tavaliselt koostada üsna täpne eelarveprognoos, projekti lõppedes aga ülevaade kuludest koos seonduva dokumentatsiooniga. Seejuures kasutavad kõik pooled eri süsteeme: vormid sõltuvad rahastajast, samas kui toetusesaaja sisemine arvepidamine toimub oma tabelite ja raamatupidamistarkvara abil.

Eri süsteemide ja mitmesuguste vormide kasutamine tingib palju käsitööd ja näpu-kaid. Kõikvõimalikud andmed (summad, kuludokumendid, kaetud tööde aktid,

maksekorraldused jne) pärinevad eri allikatest. Nõudlikuma rahastuslepingu korral võib kuni kolmandik vabaihenduse juhi tööst ja tasust kuluda aruandlusega seotud tegevustele. See on aeg, mis ei aita kaasa organisatsiooni missiooni elluviimisele. Ühtlasi on see aeg, mis ei aita kaasa toetuseandja sisuliste eesmärkide saavutamisele.

Aruandlus kui selline on loomulikult vajalik. Kuivõrd suur osa vabakonna projektitoetustest tuleb maksumaksjalt, peavad rahastajad tagama vahendite eesmärgipärase ja vastutustundliku kasutamise. Samadel põhjustel on läbipaistvus oluline ka eraannetajale. Aruandluse puhul tuleb aga silmas pidada, et kontrollimise käigus juuksekarva lõhki ei aetaks. Vastasel juhul võib näiteks kontoritarvetele kulunud summa auditeerimine osutuda kallimaks, kui on soetuse enda väärtus. Rahastajad peaksid arvestama halduskoormuse proportsionaalsusega, et pisikulutuste ega väiketoetustega liigset paberimajandust ei kaasneks.

Sellest tulenevalt on paljud rahastajad asunud eelarvestama ühikupõhiselt, näiteks koolituskulud ühe inimese kohta fikseeritakse kohalikku hinnataset arvestades. Samas ei saa kõiki tegevusi sel viisil prognoosida, mistõttu digiteerivad rahastajad projektitoetuste haldamist. Paradoksaalsel kombel tingib see toetusesaajatele hoopis lisatööd. Kuigi üldkasutatav Excel ei hiilga oma kasutusmugavusega, nõuab rahastajate veebisüsteemide kasutamine

Vabaihendustele sobivad finantslahendused

Ostu- ja müügi-dokumentide haldamine

Tsekk.ee / CostPocket – mobiili- ja veebiraendus, mis kogub kviitungid, digiteerib need ja edastab raamatupidamistarkvarasse. Kuutasuta, ühe dokumendi digiteerimine maksab 40 senti.

SlipTree – mugav arvete väljastamise rakendus, tasuta summas kuni 1000 € / kuu, edasi 19 € / kuu.

Invoice – kuludokumentide ja müügiarvete halduseks mõeldud mobiili- ja veebiraendus, mis digiteerib arved ja edastab

need raamatupidamistarkvarasse. Kuutasu 4,99–9,99 € + ühe dokumendi digiteerimine 0,15–0,20 €.

Raamatupidamine

E-arveldaja – lihtne raamatupidamistarkvara, mis võimaldab väljastada ka e-arveid. Esimene aasta tasuta, edaspidi sõltuvalt mahust kuni 0,42–9 € / kuu.

SmartAccounts – lihtne raamatupidamistarkvara, mille eest saab tasuda nii kuutasuga (14,92–19,00 € / kuus) kui kandepõhiselt (0,1–0,2 € / kanne)

veel suuremat pingutust. Iga süsteemi on vaja tundma õppida, kusjuures tavaliselt ei peeta süsteemi arendades silmas andmesisestuse lihtsust toetusesaaja jaoks. Rahastajad arendavad süsteeme ju enda, mitte vabaihenduse projektijuhi, tegevjuhi või raamatupidaja mätta otsast.

Niisiis on rahastajatel ja vabaihendustel mõneti vastandlikud huvid: ühel on vaja kätte saada usaldusväärne info, teine tahaks aga aruandlust minimeerida. Kuni andmete jagamiseks puudub ühtne lähenemine, jääbki kumbki pool eri jalga käima.

Rahaasjad ühisele platvormile

Probleemi lahendamisele aitaks kaasa üks raskesti tehtav, ent siiski täiesti võimalik samm – ühise rahajuhtimise platvormi kasutamine nii vabaihenduste kui ka rahastajate seas. Kuidas võiks see BudgetMatadori puhul välja näha?

Esiteks aitaks platvorm prognoosida toetuste eelarveid ja koostada aruandeid ühiselt arusaadaval viisil, seda nii protsessi kui ka kasutajaliidese mõttes. Mida rohkem pooli kasutab sama lahendust, seda lihtsamaks muutub eri projektide ja rahastajate toetuste haldamine. Nii on võimalik kogu valdkonnas kokku hoida tuhandeid töötunde, mis kuluvad eri vormidega töötamisele. Veelgi enam – kui toetusesaaja koostaks eelarveid ja aruandeid rakenduses, kus käib tema igapäevane finantsjuhtimine, oleks võimalik kokku hoida andmete ühest keskkonnast teise liigutamisele kuluvat aega.

Seega tekib suurim osa efektiivsusest juhul, kui toetusesaajad kasutavad sama lahendust oma jooksvas töökorralduses. BudgetMatadori arendamine ongi alguse saanud probleemidest, mis esinevad vabaihenduse juhi jooksvate ülesannete täitmisel. Nii saab rakenduses lisaks eelarvete ja aruannetega töötamisele täita veel mitut ülesannet: jälgida eelarve täituvust üldiselt ja kuluridade kaupa, kinnitada kulusid, säilitada dokumente, jagada eelarveid tiimikaaslastega ning edastada infot raamatupidajale.

Kuidas toetuda erasektorile?

Kuigi ühise platvormi kasutamisest tõusev tulu on loogiline, on vaja lahendada kaks kriitilist küsimust. Kas on realistlik, et piisav hulk sellise raken-

duse kasutusele võtab? Kas ühele erasektori lahendusele toetumine on üldse jätkusuutlik ja kuidas katta rakenduse kasutamise seotud kulud?

Eesti rahastajad on aastaid kaalunud ühise projektitoetuste keskkonna loomist, ent see pole kunagi realiseerunud. Rahastajate algatusel ja omakorda projektipõhiselt arendatava platvormiga kaasneb risk, et rakenduse tootejuhtimine delegeeritakse arendusfirmale ning rakendust arendatakse vaid siis, kui selleks on parajasti vahendeid. Kui platvormi arendab aga tarkvarafirma, arendatakse rakendust pidevalt kasutajate vajadusi arvestades ning toetudes laiapõhjalisele kliendibaasile.

Muus osas on lahenduse juurutamine realistlik vaid juhul, kui kõik seda tahavad. Eesti mõõtu riigis on vajaliku konsensuse saavutamine võimalik, ent seejuures on jäme ots rahastajate käes. Vabaihendus võtab ka kõige mugavama süsteemi kasutusse juhul, kui tal on selge sisemine vajadus finantsjuhtimise korraldust muuta ning aega selle tegemiseks. Selliseid hetki esineb organisatsiooni arengus harva. Samas määravad rahastajad juba praegu eelarvete ja aruannete esitamise tingimused ning saaksid seeläbi soodustada standardse lahenduse kasutuselevõttu, ilma seda kohustuslikuks tegemata.

Kulude katmise poolest on samuti rahastajatel rohkem võimalusi – nende eelarves on raha, mida kasutatakse toetuse haldamiseks. Samas on selge, et rahastaja ei saa võtta endale jooksvaid kohustusi, mida peab katma ka n-ö rahastusvoorude välisel ajal. Seetõttu tuleb ühise platvormi ärimudel kavandada viisil, mis on kooskõlas vabakonna rahastustsükliga: projektide elluviimisel on võimalik tasu eest kasutada rakenduse keerulisemaid funktsioone, mahtude vähenemisel aga minna üle soodsamale või tasuta paketele.

Kokkuvõttes on vabaihenduste finantsjuhtimine paras pähkel juhtidele ning rahastajatele kõikjal maailmas. Nüüdistehnoloogia ja ärimudeli abil on võimalik jõuda lahenduseni, mis aitab vähendada paberimajandust, suurendada finantsjuhtimise läbipaistvust ning suunata rohkem ressursse nii vabaihenduste kui ka rahastajate sisuliste eesmärkide saavutamisele.

Triin Toomesaar Kiusamisvaba Kool

Ma arvan, et BudgetMatador jõudis minuni organisatsiooni arengule mõeldes õigel hetkel. Kiusamisvaba Kool on viimase aastaga väga palju kasvanud (ja edasinegi kasvuplaan on vähemalt sama ambitsioonikas) ning just 2018. aastal on meie n-ö tulubaas – annetused, heategevuslikud kampaaniad, projektitoetused, koostöölepingud – muutunud väga mitmekülgseks. Seetõttu hakkas Excel (või siis pigem minu oskused seda kasutada) natuke segama igapäevast arusaamist, kuidas läheb ning kuidas teha otsuseid, mis peaksid ulatuma ka kuue kuu või isegi kolme aasta taha.

Kui organisatsioon on väike, aastaeelarve ei ületa 100 000 eurot, enamik vahenditest pärineb ühest suuremast projektiallikast ning suurema osa päevatööst teeb ära 1,5 inimest ja hulk vabatahtlikke, saab enamasti hakkama ka Exceliga. Kuigi – kui peaksin mõne algatuse või projektiga kunagi otsast peale alustama, kaaluksin tegelikult isegi kohe BudgetMatadori kasutamist. See on lihtne, aitab paremini voo- gusid planeerida, nendel jooksvalt silma peal hoida, soovi korral raamatupidajaga programmi kahasse kasutades sedagi tööd lihtsamaks teha, ka arvefaile jmt säilitada jne. Viimast kaht funktsiooni ei ole ma ise veel kasutanud, aga on hea teada, et vajadusel on seegi võimalus olemas.”

Alari Rammo hobiraamatupidaja

Aruandlusest mõtlemine saab üksnes rappa minna, kuni püsib Uve mainitud mõtteviis “Aruandlus kui selline on loomulikult vajalik”. Eriti, kui mõelda aruandluse all detailset kulude kontrolli. Mina tegutsen Vabaihenduste Liidu huvikaitsetöös hoopis eesmärgiga finantsaruandlus täiesti ära kaotada, selmet alluda bürokraatide diktaadile ja luua raamatupidamise ning aruandevormide kõrvale veel üks koht, kuhu samu andmeid sisestada.

Vabaihenduste rahastamine võiks liikuda rohkem riigihangete loogika poole, kus esmalt hinnatakse konkurentsi põhjal, kas lubatud tegevuseks plaanitud eelarve on paslik, ja lõpuks, kas teenus saadi kätte või mitte. Keegi ei kontrolli ju riigihangete puhul pakkujate kuludokumente, miks teha seda siis toetuste puhul? Väike võimalik kasum on vabaihenduse kestlikkuse huvides isegi hea, mitte ei nõua tingimata tagasiküsimist.

Nii et ideaalmaalmas ei peaks BudgetMatador või keegi teine meie elu kergendamata, vaid elu ise tuleb kergemaks muuta.

Mõtestatult

Suve lõpul toimunud Hea Kodaniku klubis küsiti, mis on mõju ning kuidas seda mõõta. Andrei Liimets pani kirja olulisema arutelust, mille käigus jagasid oma kogemusi **JANNUS JASKA**, **KARI KÄSPER**, **JAAN APS** ning **TRIIN VHALEM**.

Hea Kodaniku klubi üritustesarja teisel arutelul keskenduti kahe algatuse näidetele. Oma senistest õppetundidest ja koostööst teadusasutustega rääkisid lastele meelerahuharjutusi õpetav Vaikuseminutid ning võrdse kohtlemise eest seisev Eesti Inimõiguste Keskus.

Vaikuseminutitest

JANNUS JASKA: Teadveloleku praktikad avaldavad kõige suuremat mõju kõi-

ge kriitilisemas seisus olevate laste puhul ja kõige kriitilisemal ajal. Selle mõju hindamine on aga probleemne tegevus, kuna küsida kelleltki, eriti murdeas noortelt, kuidas ta ennast tunneb, on suur ülesanne.

Teeme klassikalist aktiivse kontrollgrupiga eksperimenti, kuhu on kaasatud üle tuhande Eesti lapse, 52 klassi, mitusada õpetajat, kelle oleme välja koolitanud iga päev harjutusi tegema. Mõõdame järgmisi aspekte: tähelepanu püsivus ja maht, enesesõbralikkus, teadveloleku ja

heaolu tase, emotsionaalne regulatsioon, stressitase. Uurime, kas teadveloleku tüüpi harjutused avaldavad mõju.

Teeme koostööd Uppsala ülikooli uurimisgrupiga, kes pakub bioloogilisi markereid stressi mõõtmiseks. Võtame veerandilt lastelt näpuotsaverd ja saame bioloogilisi näitajaid, milline on laste üldine stressitase. Loodetavasti saame ka teada, milline on harjutuste mõju sellele. Lisaks vereproovile on meil koolides enesekohased küsitlused, intervjuud. Uurime ka õpetajaid, kui heaks eeskujuks nemad protsessis on.

Peamine takistus on raha. Kui läksime alguses pakkumisi võtma, kes uuringut läbi viiks, siis küsiti, mitusada tuhat teil on. Saime uurimisgrupi ikkagi kokku, aga

Maria Laanjärvi

mõju

sisuliselt teeme maailmatasemel uuringut põlve otsas ja peame pidevalt vahendeid juurde otsima. Kõik on meile oelnud, et me oleme hullud ja selliste vahenditega sellist mõju-uuringut teha pole võimalik.

Inimõiguste Keskusest

KARI KÄSPER: Inimõiguste Keskus ei ole professionaalse mõju analüüsiga väga tegeleenud, aga samas on keskuse loomisest saati olnud tegevuse keskmes just mõju, sest tahetakse teha midagi, mis on mõtestatud, mitte asju, mille järel ühiskonnas vajadust pole. Rõhk on alati võimalikult suurel mõjul.

Seda mõju on väga raske mõõta. Kuidas sa teed objektiivselt kindlaks, et

inimõiguste olukord on läinud halvemaks või paremaks? Selleski on ju erinevaid koolkondi, kuidas inimõigusi üldse mõista. Kuidas sa ütled, et just sinu tegevus on neid edendanud, kui on olemas õigus-kantsler, võrdõigusvolinik, andmekaitse inspeksioon, kohtud, valitsus ja muud organisatsioonid, kes kõik mingil moel inimõigustega tegelevad.

Kaasamata on ehk jäänud teadlased, aga oleme teinud avaliku arvamuse küsitlusi, näiteks 2010–2011 läbiviidud kampaania “Erinevus rikastab” kohta. 2012. aastal, päris pikka aega pärast välikampaaniat, küsisime selle kohta ja siis veel päris paljud mäletasid. Korraldasime ka fookusgrupe, kus saime teada rohkem detaile selle kohta, mida märgati ja kuidas

kampaania mõjus. Ennekõike saime teada, kelleni jõudsime ja kelleni mitte. Selgus, et tegime kampaaniat endale – jõudsime nooremapoolsete eesti keelt kõnelevate linnainimesteni. Vanemad ja venekeelsed polnud suurt midagi kuulnud.

Oleme küsinud ka omaenda tuntuuse kohta, aga sama probleem on saatnud meid kogu aeg – nimelt tegutseb kaks teist sarnase nimega organisatsiooni, kellega meid kogu aeg segi aetakse.

Üllatusime, et Ida-Virumaal meid teatakse, ehkki suurt fookust pole meil venekeelsetele inimestele olnud. Ilmselt aeti meid seal teise organisatsiooniga segi. Samas on hea poster välja panna, et 35% Eesti elanikkonnast on meist kuulnud.

Oma strateegia kokkupanemisel

koostasime lihtsa küsimustiku: mida te meist teate, mis on kõige suurema mõjuga asi? “Erinevus rikastab” kampaaniat teatakse muidugi kõige rohkem, aga väga palju ka kahe aasta tagant välja antavat inimõiguste aruannet, mida me ise niiväga ei tähtsustagi. Selliseid üllatusi tuleb mõju mõõtmisel välja.

Strateegia missioon on luua koos toetajatega inimõigusi austav Eesti ja me tahame olla inimõigusliikumise eestvedajaks. Selleks peame muutuma organisatsioonina pädevast ekspertide kogust, kes istub kusagil tornis ja annab toimuvale eemalt oma hinnangu, suuremat hulka inimesi ja organisatsioone kaasavaks liikumiseks. Praegu on meil 34 püsiannetajat, eelmisel aastal oli üldse kokku 200 annetajat. Vaja on rohkem. Oma strateegias mõtestame mõju just toetajaskonna loomise kaudu.

Marie Laanjärvi

Mõju mõõtmise keerukusest

JANNUS JASKA: Kõik trügivad vahendite leidmiseks ministeeriumi ukse taga. Meil on kiusamisvaba koalitsiooniga läinud asi nii kaugele, et ministeerium ütleb: kuulge, kakelge ise omavahel selgeks, kes raha saab. On kaks võimalust: kas mõju-uuring on lävend, kus lattu on kõrgel ja kõik jooksevad alt läbi, või on vaja kolmandat, neutraalset poolt, kes ütleks, mis tegelikult sobib, mis mitte. Ministeeriumis peaks hindaja olema, aga mis juhtub, kui nad ei oska seda öelda? Küll aga oskavad nad ebamõistlikult kõrge lati seada, kuhu on Euroopas võibolla üks sekkumine üldse küündinud. Kohati läheb see olukord koomiliseks ja keegi peaks aitama selgust luua, kus on normaalne piir.

TRIIN VIHALEMM: Palju sõltub sellest, kui hull rahastaja on. Mingid mängud tuleb lihtsalt kaasa teha. Olen ise näinud ministeeriumi kantslerit näost ära vajumas, kui ta kuulas üht Soome koalitsiooni eestvedajat, mis oli miljoneid panustanud, et saada lapsi liikuma. Nad mõtsid oma edu ja keskmine monitoride abiga mõõdetud aktiivsuse tõus oli neli minutit. Tuleb luua puhvertsioon, mida on üldse mõistlik oodata.

Tasub investeerida aega ja ressursi, kaasata eksperte ja rääkida rahastajaga läbi, et otsustada, millised on mõju mõõtmise indikaatorid. Tuleb mõtestada, mida me õpime, kuidas saaksime meetodit paremini kasutada. Saame analüüsida ka sekundaarandmeid ja tuua teaduskirjandusest poolt- ja vastuargumente. Väga paljud sellised sekkumised, eriti koolikeskkonnas, põhinevad korduste arvul – mõnikord saavutame kohe kiire efekti, aga ei tea, kui pika aja jooksul peaks tegelikult sekkuma ja kui püsiv see on. Projektid tulevad ja lähevad, püsivust on vähe, mõju võib tulla alles aastatega.

Koostööst ülikoolidega

TRIIN VIHALEMM: Ülikoolidel on oma väga kindel nii-öelda tootmistsüklid. Magistri-tööde teemade valimine toimub oktoobris-novembris. Eri kohtades on väga erinevad praktikad, kas protsess on juhendajakeskne, misjuhul tuleks läbi rääkida potentsiaalsete juhendajatega, või tudengikesksem, kus on õppijad suurema tegutsemisvabadusega. Siis võib loota, et tudeng suudab teema maha müüa. Kui aga sellest tsüklist maha jääb, palju teha pole. Minu hinnangul ei lingi õppejõud ka kohe ära pakutavate teemadega, vaja on isikupärast lähenemist teaduskonnale või õppejõule, keda teema võiks kõnetada. Institutsionaalsed raamlepingud on kõige paremad.

JANNUS JASKA: Ülikoolide poolt võiks olla sammuks vorm ja mingid nõuded, et tulge pakkuge meile selliseid ideid, mida uurida. Vabatahtlike poolt võiks olla vastusammuks, et arvestatakse sellega. Me oleme viie-kuue magistrandi ja bakatudentidega teinud koostööd juhendajate kaudu, kes on ise doktorandid ja vaikselt uurimisteemasid algatuste poole suunanud. Seda silda annab mõlemalt poolt luua, et ühiskondlikud algatused saaksid uuritud.

TRIIN VIHALEMM: Ülikooli lükataksegi suunas, et oleks rohkem rakenduslikkust. Puudus on riskivabamatest lühivormidest. Rääkisin ühe psühholoogia postdoktorantuuris oleva inimesega, kes ütles, et oh kui hea, et ühel uuel õppekaval on lühivormid. Siis saab katsetada mingeid asju.

Alandlikkusest

JANNUS APS: Kõik saab alguse motivatsioonist. Väga raske on öelda, kuidas üks konkreetne algatus saaks kasvatada motivatsiooni mõjuga tegeleda. Mul on tihti tunne, et avalik sektor ja abivajajad on peremehe või perenaise rollis, kellele külaline toob suure koleda plastmassist vaasi. Heast südamest, aga sellega pole midagi pihta hakata. Ise ei taha kasutada, ära kinkida ka ei taha, Uuskasutuskeskusesse on ka piinlik viia. Vabatahtlike puhul kehtib sama sündroom, et sädeinimesed, läbipõlemise piiril, muudkui pakuvad haridussüsteemile või sotsiaalsüsteemile, et tahavad hõlmata kõiki neid, kellel on raske.

Ma soovitaks praktiseerida alandlikkust ja mõelda, kui suur on tõenäosus, et just minu algatusel, minu väikese tiimi ja minu väikeste ressursside juures, võiks ühiskonnas mingi roll olla. Äkki ma raiskan üldse inimeste aega. Kui mõtlen veidi alandlikumalt, siis motivatsioon ei peaks olema saada sellele “lollile rahastajale” ristike kirja, et saaksin tegevusega jätkata – et ühe korra õnnestub teha selline uuring, kus ma tõestan oma mõju ära, ja siis on 15 aastat rahu. Küsimus on ju selles, kas ma ise tegelen mõtestatud asjaga, elan mõtestatud elu.

Teiseks praktiline nõuanne: mida realistlikum on eesmärk, seda lihtsamaks muutub mõju hindamine. Kui tuua Vaikuseminutite sümpaatne näide, siis küllap töötate kellegi nimel, kes on harmooniline ja endaga

tasakaalus inimene. Kui see võtta algseks mõju hindamise ülesandeks, tuleb minna filosoofiateaduskonda. Hetkel olete aga seadnud väga ausa eesmärgi, et teatud vanuserühmas võivad meeleolu, stressi, keskendumisega tekkida teatud lühiajalised muutused. Me ei päästa kõiki lapsi kohe ära, aga vaatame, kuidas neil homme läheb.

Kolmandaks, mõju mõõtmine pole midagi, mis peaks toimuma justkui lisaks põhitööle. Nagu suuremates organisatsioonides võib raamatupidamist väljast tellida, finantsjuhtimist aga mitte, saab ja tulebki professionaalsete küsimuste koostamist, inimeste küsitlemist ja vaatlemist ülikoolidele delegeerida, aga mõju hindamist ennast ei tohiks.

Olen seda usku, et kõik rahvusvahelised uuringud tuleb oma riigis algusest peale teha. Miks ma seda usun? 1970ndatel tekkis väga tõhus kognitiiv-käitumuslik teraapia ning Freud ja psühhoterapia tallati jalge alla. Nüüdseks ütlevad uuringud, et lääne ühiskonnas see enam eriti ei toimi. Miks? Hüpootees on, et praktikute ring on laienenud. Alguses tegutsesid entusiastid, praeguseks nii-öelda lambiahvid, kes on saanud kusagilt diplomi. Teatud olukordades teatud sihtrühmadele võib lähenemine seega olla väga tõhus, aga peame hindama konkreetset organisatsiooni ja olukorda.

Ootamatust mõjust

KARI KÄSPER: Kuna me tegeleme ühiskondlikult väga tundlike teemadega, peame alati mõtlema mitte ainult positiivsele, vaid ka negatiivsele mõjule. Kui seada eesmärgiks ainult mõju, võiksime teha väga so-

keerivaid, kõneainet andvaid, klikke ja kommentaare koguvaid asju. Aga võibolla teeme sellega hoopis karuteene ja läheme ajas viis aastat tagasi.

Positiivne mõju on ka subjektiivne. Kui mõelda kooseluperedele, kes saavad lapsendada ja oma elu kindlamalt elada, kes on seetõttu üldse olemas – takistustega, aga siiski –, siis see on paljudele signaaliks, et kooseluseaduse teke on positiivne samm edasi. Sa võid teha head asja valesti ja valet asja hästi. Probleem on selles, et kooseluseadust tehti ja kommuniqueeriti alguses valesti, mis tekitas rohkem lõhestumist, mitte selles, kas kooseluseadus üldse eksisteerib või mitte. Polariseerumine toimub tänapäeva demokraatiates nagunii, kooseluseadusega või ilma. Leitakse mõni teine ühiskondlik probleem: abordid või pagulased või Rail Baltic. Seda ei saa peatada, aga ei saa ka öelda, et stopp, progress, elame enne 10 või 20 aastat, sest siis saab need asjad nii ära teha, et keegi enam vihaseks ei saa. Sellist olukorda ei teki kunagi.

Kodanikuühiskonna organisatsioonide roll, mida nad sageli ei täida, on olla vedur, mitte oodata, kuniks asjad ise liikuma hakkavad, ja siis ka midagi teha. Eriti inim-õiguste valdkonnas on julget ja tugevat häält väga vähe kuulda. Ei puuetega inimeste ega naisteorganisatsioonide poolelt. Hääl on nõrk, hoopis valitsus ja riik on need, kes veavad meid progressi poole, mis pole mõju mõttes võibolla hea, sest siis on võimalus

välja hüpata heal Varrol, Markusel, Mardil ja Martinil, kes tulevad ja ütlevad, et vaadake, mida valitsus tahab, eliit vastandub meile. Mõju puhul tuleb mõelda sellele, mida sa teha tahad, aga väga oluline on ka see, kuidas sa seda teed, ja kui sa teed õiget asja valesti, solgitakse õige asi ära.

JAAN APS: Kui on tegemist väga keeruliste valdkondadega, siis kui kombineerida uudishimu aususega, hakkavad tekkima head lahendused. Kui rääkida ühiskondliku liikumise indikaatoritest, siis Karile kui juhile oleks umbes tuhat indikaatorit, mida eksperdid aktsepteeriksid õigustatult sama adekvaatsetena kui annetajate arvu. Need oleks kõik juhile palju mugavamad – näiteks ühel rongkäigul osalenud inimeste arv või toetusallkirjade arv. Aga kui inimene on juba valmis vabatahtlikult regulaarselt liikumise jaoks raha andma, siis tõenäoliselt on need inimesed valmis tegema ka muid asju.

Kui tuua näide välismaalt kultuuri-valdkonnast, siis üks sümfooniaorkester arutas, kuidas oma mõju mõõta, käis läbi igasugu variante ja pani muide kirja ka aplausi pikkuse. Üheks indikaatoriks kujunes aga see, et kui nemad mängivad esimesena mõnda heliloojat või teost, siis kas see jõuab ka ka teiste linnade sümfooniaorkestrite repertuaari. Viimane on palju parem indikaator kui näiteks ajakirjanike retsensioonid. Saab leida palju loovamaid indikaatoreid.

Õppetunnid huvikaitsest

Miks ühtedel vabaihendustel tuleb poliitikate mõjutamine paremini välja kui teistel ja kuidas sinna esimeste sekka saada, mõtiskles **MARIS JÕGEVA** Huvikaitaselaborile tagasi vaadates.

Huvikaitaselabori õppetunnid

Vabakonnal oleks Eesti elule märksa suurem mõju siis, kui meil oleks rohkem julgelt huvikaitsele pühendunud organisatsioone. Seda silmas pidades lõpetas 2018. aasta kevadel 25 vabaihendust pooleteise aasta pikkuse programmi nimega Huvikaitaselabor. Laboris katsetatakse ja otsitakse kinnitust: ka huvikaitaselaboris said osalejad proovida uusi taktikaid, võtta aega töö üksipulgi kavandamiseks ning põhjalikumaks tegutsemiseks.

Ülesehituselt aitas programm osalejatel areneda poliitikakujundamise neljas komponendis: harjutada huvikaitseks vajalikke töövõtteid, tegeleda organisatsiooni juhtimise küsimustega, mõelda läbi liikmete ja sihtrühmade kaasamise praktikad ning ehitada võrgustikke ja koalitsioone. Osalenute kogemused näitasid, et hoolimata enese positsioneerimisest huvikaitseorganisatsioonina, põhjalikust tegevuskavast, koolitustelt saadud uutest teadmistest ja nõustamisel pakutud lahendustest ei õnnestu mõnikord ka detailideni läbibrägitud sekkumisplaanid.

Mis see siis on, mis ei luba andekatel juhtidel ja valdkonna asjatundjatel, aastaid tegutsenud vabaihendustel kogu oma potentsiaali mängu panna ja ühiskonnas vajalikke muutusi tagant tõugata? Selgub, et üsna tavapärase: inimesed, raha ja kompetentsid, mis paraku ka omavahel väga tihedalt seotud.

Millegipärast kurdavad paljud vabakonna aktivistid endiselt, et tunnevad end poliitikadebattides hääletuna. Kuigi neil on eksperdi-teadmised, et kaasa rääkida, ning oskused ja võimekus oma seisukohti esitada, jääb midagi huvikaitseharjumustes siiski puudu. Või on küsimus hoopis selles, et ei ole neid, kes päriselt tahaksid kuulata?

Pilt sellest, millised on Eesti huvikaitseorganisatsioonid ja kui palju on päriselt nende võimuses, kujuneb enamasti üksikute arvamused ja konkreetsete näidete pealt. Väga vähesed vabaihendused räägivad sellest, kuidas nende töö tulemusena on ühes või teises valdkonnas otsuseid või valikuid muudetud, kuigi ka neid näiteid on omajagu. Kui küsida, mis takistab vabaihendustel huvikaitsetöös tulemusteni jõudmast, viidatakse peamiselt rahapuudusele või kehvale kaasamis- ja koostööharjumustele poliitikaprotsessides.

Paar aastat tagasi Vabaihenduste Liidu küsitlusele vastanud ühingutest tunnistas suur osa ka oma väheseid strateegilise huvikaitse oskusi: kuidas kasutada erinevaid taktikaid ja võtteid, koguda ja analüüsida andmeid, luua ning hoida töös

koalitsioone. Üksjagu oli ka neid, kelle arvates ei soosi mõjusat tööd siiski just huvi puudus otsustajate seas.

Iga huvisid esindav vabaihendus ei ole veel huvikaitseorganisatsioon. Ka kirglik eestkõneleja jääb ilma institutsionaalse tagalata lihtsalt eestkõnelejaks. Tahtmata alaväärtustada aktivistide tööd, kes eksperdina võivad olla hindamatud nõuandjad üksiküsimustes, ega huvirühma hästi tundva esindusorganisatsiooni tööd, kellelt ametnik saab infot küsides vastuse, ei ole ei üks ega teine oma tegevusvaldkonnas valikute suunajaks ja hoolimata enesele vastupidise kinnitamisest valdkonda muutusteni ei juhi.

Võibolla tulevad negatiivsed hoiakud ka ebakõlast enese positsioneerimisel – huvikaitsest mõju ootavad oma tegevusest ka need, kes tegelikult piisavalt mõjusse ei panustagi. Tutvused, sõnaosavus ja veenmisoskused aitavad küll uksi avada, sobivaid fraase eelnõusse pakkuda ja kasutatavaid lahendusi arutellu tuua, pingutused võivad aga jääda juhuslikuks ning maailma muutmine koosolekute, emotsionaalsete hüüete või üksikute arvamuseartiklite tasemele. Viimased ununevad niipea, kui uued teemad lehtede esiveerud vallutavad.

Rahapuudus ei luba häid inimesi meeskonda kaasata, probleeme sügavuti uurida, kampaaniaid korraldada, võtta aega toetajate ja liitlastega tegelemiseks, töötada välja atraktiivseid e-osalusvidinaid. Rääkimata siis keskendumisest organisatsiooni ja sekkumisstrateegia ülesehitamisele, mis nõuaks aastaid tööd ja pühendumist, seda aga rahalise katteta. Mitmeaastased toetused või annetused sellise töö rahastamiseks on Eestis pigem erand.

Strateegiline huvikaitsetöö eeldab meeskonda, suurel osal vabaühendustest ei ole üht inimestki huvikaitsetegevusi vedamas ning töö on suuresti tegevjuhi, vahel ka vabatahtlike õlul. On üsna tavapärane, et juhatuse liige töötab muu hulgas organisatsiooni eelarve, projektitaotluste, ürituste korraldamisega, kaasab vabatahtlikke ja arendab nõukogugi, vahel koristab kontorit, proovides samal ajal sisukat analüüsi ja arutelu üleval hoida.

See viib ületöötamise ja läbipõlemiseni. Ja kui meeskonnas ka on rohkem inimesi, kelle vahel töid jagada, kipuvad nad vahetuma, projektirahastusest sõltuvad töökohad tekivad ja kaovad. Vajalike teadmiste ja kogemustega töötajad ootavad suuremat palka, kui kodanikalgalgatuslikul organisatsioonil on võimalik maksta.

Ja see kõik on kui surnud ring: pidevas heitluses väärt inimeste ja raha pärast näib organisatsioonis huvikaitseks vajalike kompetentside kasvatamine kõrvaltegevusena, kuigi peaks olema vastupidi. Ka Huvikaitselaboris osalejad tunnistasid, et hoolimata pikaajast vabaühenduses töötamise kogemusest oli neil ühiskondlikke probleeme keeruline hoomatavateks juppideks lahti harutada. Võrgustike loomine ja nende tööse saamine ei laabunud, või siis probleeme põhjalikult analüüsid jäänud sellesse kinni, julgemata pakkuda välja tegevusvalikuid, rääkimata tegevuseni jõudmisest.

Tahad raputada maailma, alusta iseendast

Toimiva organisatsiooni ning oma rollides hästi hakkama saava võrgustiku ülesehitamine on palju keerulisem kui omapäi arvamuskirjutada, tuttavale poliitikule helistada või sotsiaalmeedias aktiivselt kaasa rääkida. See ei pruugi, aga võib olla põhjuseks, miks laste, loomade, puhtama looduse, avatuma valitsemise või kogukonna toimimise eest hoolijad keskenduvad probleemidest kohe kõnelemisele, vähem

aga muutmisaparaadi ülesehitamisele.

Vabaühendus, kus ei ole asjatundlikku ja pühendunud meeskonda, otsuseid tegevat nõukogu, oma inimeste ja raha juhtimise protsesse ning võimekust koguda vahendeid, ei saa keskenduda ühiskondlikele muutustele. Või noh, saab küll, aga igapäevased vajadused juhivad tähelepanu kõrvale. Just nii juhtus paljude vabaühendustega Huvikaitselaboris.

Õpikutarkus räägib, et huvikaitsevõimekuse saabki üles ehitada vaid tugevale organisatsioonilisele alusele. Muutust saab juhtida siis, kui vabaühendusel on sekkumiseks vajalik olemas, meeskonnas teatakse oma tugevusi ja ressursse hästi ning suudetakse need koos sotsiaalse muutuse heaks mobiliseerida. Tegelikult teame ju väga hästi, et veidi suurema pingutuse ja enam läbimõeldud sekkumise tulemusena saaks muuta palju suuremat tükki maailmast.

Eesti riik on nooruke, kodanikalgalgatuslikud grupid organisatsioonidena kujunemas ja tegevusplaanid veel üsna lühikese horisondiga. Tean ainult ühte ühendust, kes on sõnastanud oma eesmärgid enam kui paarikümneks aastaks, mis võib kõlada äärmuslikuna, aga on igati sobilik, kui aitab sel moel asjaosalistel kindlat joont hoida ja soovitud muutusele keskenduda. Huvikaitsetöö nõuabki pikaajalist vaadet. On omamoodi paradoks, et võimekuse kasvatamine nõuab võimekust.

Strateegiarutelusid peetakse organisatsiooni juhtimises liiga tihti tüütuks või isegi iganenud võtteks. Aga võibolla tasuks ümber mõelda ning otsida strateegilise kavandamise varjatud ilu? Mitu Huvikaitselaboris osalejat tunnistas, et strateegiat oli keeruline kirja saada, aga kui see on paberil olemas, saab sellest pikemas plaanis abi. Vettpidav strateegia aitaks nii mõnegi huvikaitsetöö piduri maha võtta.

Esiteks aitab see huvikaitsele (või siis hoopis mõnele teisele tegevussuunale)

HUVIKAITSE ehk eestkoste on kodanikuühenduste tegevus, millega püütakse kindlustada oma eesmärkide arvestamist poliitika kujundamisel ja rakendamisel. Huvikaitse meetoditeks on lobitöö, kampaaniad, võrgustike arendamine ja teavitustöö.

HUVIKAITSELABOR oli Vabaühenduste Liidu ja Poliitikauuringute Keskus Praxise koostöös 2016–2018 elluviidud programm vabaühenduste poliitikakujundamises osalemise oskuste parandamiseks. Huvikaitselabori tegevusi toetas Riigikantselei Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest.

keskenduda, et mitte erinevate projektide vahel maadelda, ja vältida kaotamise hirmus valiku tegemist. Võibolla saab mõne tegevuse üsna valutult ära jätta, mis sellest, et see mõjutab ajutiselt eelarvet, nõuab liikmetele selgitamist või partneriga uusi kokkuleppeid. Vabanenud aja ning energiaga saab ambitsioonikamad plaanid ette võtta.

Teiseks, hea strateegia annab vastuse, millist infot, analüüsi, materjale ja inimesi on vaja, et nii ise agendat juhtida kui teiste algatustes kaasa rääkida. Ei pea valima, kas olla reaktiivne või proaktiivne, vaid saab ja tulebki mõlemat jõuda.

Kolmandaks saab põhjalikumalt planeerides leida viisid, kuidas niikuini toimuvad protsessid muutuse heaks ära kasutada. Valimistes, reformides, ametnike ja poliitikute vahetumises on rohkelt võimalusi, selmet näha neid töötegemist takistavana.

Erialakirjandus ütleb, et vabakonna huvikaitsevõimekust tasub hinnata alles siis, kui organisatsioonid on selleks valmis, st neil on olnud aega oma institutsionaalse mina väljakujundamiseks ning nad on võtnud piisavalt aega, et oma tugevusi huvikaitseorganisatsioonina lihvida. Huvikaitselabori üks tulemusi on, et mitu vabaühendust mõtestas huvikaitse esimest korda eraldi tegevussuunana.

SEE, MI
TUNNE
SINU SUMA OLEN MURES
JA KÜSIN OTSE: KAS
SUL ON ENESE-
TAPUMÖTTED?

Peaasi

Vabaühenduste Liidu värske liikme
MTÜ Peaasjad tegevjuht **ANNA-KAISA
OIDERMAA** vastab rubriigi stamm-
küsimustele.

Miks ja millal ühing loodi?

Peaasjad loodi 11.09.2009, meil oli just üheksas sünnipäev. Aktiivsemat tegevust alustasime aga 2012, kui valmis www.peaasi.ee esimene versioon. Lõime Peaasjad, kui töötasime PERHi psühhiaatriklinikus, kus nägime väga selgelt vajadust suurema teadlikkuse ja väiksema stigma järele meie ühiskonnas. See ja soov vähendada inimlike kannatusi on meid tagant tõuganud siiani. Inimesed jõudsid meieni nii hilja ja nii suure häbikoorma all, et ka tööd oli üle mõistuse palju. Veel oli meil mõte ja lootus, et kui teeme rohkem Peaasju, peame kunagi vähem töötama hakkama, sest inimesed jõuavad abini varem ja on juba oma vaimsest tervisest rohkem teadlikud. Esialgu on meie tegevus aga tööd juurde toonud, sest tõesti pöördutakse rohkem ja julgemini abi saama.

Kui palju inimesi ühingus on?

Tuumik koosneb viiest-kuuest, põhipalgaga seejuures ei ole kedagi tööl. Meeskonnas on 25 inimest (peamiselt e-nõustajad ja koolitajad), aga lisaks veel hulk, kes

ajuti või mõnes jupis vabatahtliku või konsultandina kaasa löövad.

Kust te toimetamiseks raha saate?

Projektidest, annetustest ja koolitustegevusest.

Mis on olnud suurim õppetund?

Õppetunde on meie töös igal hetkel ja palju, sest meil on suurepärase võimalus väga paljude erinevate inimestega suhelda. Üheks õppetunniks nii organisatsiooni kui ka inimlikul tasandil on vahest see, et kogu oma idealismis, innukuses ja maailmaparandamise siiras soovis tuleb vahel leppida sellega, et oleme teinud piisavalt hästi ja piisavalt palju olemasolevate võimaluste piires, ja endale teadlikult pidurit panna. Muutuste tekkimine võtabki oma aja, eriti kui räägime hoiakutest ja käitumisest.

Põnevaim ettevõtmine, mis hetkel käsil?

Praegu on meie jaoks põnev see, et esmakordselt oleme saanud oma ruumid, kus ühiselt tegutseda ja tegevusi laiendada. Saame edasi arendada oma koolitusi, nagu näiteks vaimse tervise esmaabi formaat, ja inimesi enda juurde peakontorisse kutsuda.

Mida on teistel vabaühendustel teilt õppida?

Üks oluline samm, mida oleme teinud, on noorte osaluse toetamine, esialgu meie enda organisatsiooni juurde noorte ühenduse loomine ja jõudsalt nende iseiseisvumise toetamine, millest nüüdseks on kasvanud välja Eesti Noorte Vaimse Tervise Liikumine.

Oleme algusest peale töötanud põhimõttega, et ei saa tegeleda noortega seotud teemadega ilma nende kaasamise ja jõustamiseta.

Kus on arenguruumi?

Kindlasti saaksime kasvatada meeskonda ja vabatahtlike osalust.

Liikmete UUDISED

Heateo Sihtasutuse loodud Eesti esimene mõjufond toetab Kiusamisvaba Kooli arengut 40 000 euroga. Eraisikute ja ettevõtjate najal loodud fond ootab ka järgmisi mõjusaid algatusi.
www.heategu.ee/mõjufond

Inimõiguste Keskuse annetuskampania on me kõigi võimalus aidata kaasa igapäevase inimväärikuse ja inimõiguste austava Eesti kujundamisele.
www.humanrights.ee

Kaheksas taimetoidumess toimub 3.–4. novembril Tallinna kultuurikatlas, fookusega mere ja mereloomade kaitsel. Korraldavad Loomus ja Eesti Vegan Selts.
www.taimetoidumess.ee

ELF uurib ja tutvustab loodussõbralikku metsandust, et aidata metsaomanikel paremini arvestada loodusega. Ühtlasi uuritakse koos Tartu ülikooliga erinevaid metsamajandamise võtteid.
www.metsaomanikule.ee

Eesti Vegan Selts pakub toitumisnõustamist. Terviseenduse kõrgharidusega Eliis Salm aitab teaduspõhiselt kavandada turvalist ja tervislikku toiduvalikut, oled sa lapseootel või sportlane.
www.vegan.ee

Mondo maailmahariduslikud konkursid õpetajatele ja õpilastele viivad võitja Myanmar. Õpetajaid kutsutakse käsitlema naiste ja laste õiguste teemat, õpilasi Vikipeedia konkursile. Tähtajad oktoobris ja detsembris.
www.maailmakool.ee

Noored Kooli ootab 13. korda igas eas inimesi, kes soovivad vähemalt kaks aastat pühendada õppimisele ja õpetamisele, et iga laps Eestis saaks väga hea hariduse. Üle 70% programmi 144 vilistlasest töötab siiani hariduses.
www.nooredkooli.ee/kandideeri

Kui teile antaks üheks aastaks kolm miljonit eurot ja mitte ühtki tingimust selle kasutamisel, siis mida teeksite?

Kolm miljonit on suhteliselt väga suur raha meile, aga kui mõelda, et ilmselt õnnestuks meie riigis iga aasta sadu miljoneid kokku hoida, kui süsteemselt ennetustööga tegeleda, on see piisake meres. Avaksime noortele vaimse tervise ennetuskeskuse, kus oleksid ühendatud vaimse tervise, noorsootöö, sotsiaaltöö, karjäärinõustamise, õppenõustamise ja muud noortele olulised pädevused. Koht, kuhu noor saaks kiirelt ja stigmavabalt pöörduda, kui ta end halvasti tunneb. Osa raha kuluku lastevanemate ning laste ja noortega töötavate inimeste koolitamisele varajaseks märkamiseks ning toetamiseks. Või koolitamiseks, et ei oleks vaja midagi märgata, vaid et lapsed ja noored oleks nendega töötavate inimeste poolt juba esimesest kontaktist hoitud ja väärtustatud. Noortele teeks 24/7 online-vestluse kättesaadavaks.

Eks need on asjad, mida niigi teeme või plaanime teha, kolme miljoniga või mõne muu numbriga piires.

Maria Laanjärv

Организатор Фестиваля мнений Майу Лауринг: на изменения нужно время
Стр. 24-29

После Фестиваля мнений в этом году в прессе звучали критические нотки и призывы сделать паузу и не проводить мероприятие в следующем году. Андрей Лийметс расспросил Майу Лауринг о настоящем и будущем фестиваля.

Когда я смотрел обратную связь в прессе, то там проскакивали нотки усталости или отсутствия фокуса у фестиваля. Портал Delfi сказал, что они в последние годы не выставляли свою палатку, потому что фестиваль им ничего не дает, а передовица газеты Eesti Päevaleht вообще предлагала сделать паузу. Такая реакция обоснована?

За эти годы накопилось много различной обратной связи. Я думаю, что к настоящему времени мы нашли, для кого мы. Примером нам служил общественно-политический шведский фестиваль Almedalsveckan, который проходит уже 50 лет. Основной мотор этого восьмидневного фестиваля – понимание того,

что политики и пресса нуждаются друг в друге. Мне кажется, что в эстонском обществе гражданин – скорее слабая сторона, тогда как народу должна принадлежать высшая власть. У него нет информации или он в замешательстве от ее переизбытка, его не вовлекли, не выслушали, он в отчаянии и не хочет ничего слышать. Мы все больше фокусируемся на нем и взяли за принцип, что Фестиваль мнений предназначен для гражданина, а не для партий или прессы, которые, может быть, и не нашли в таком формате нечто подходящее для них.

Часто распространено противопоставление: мнения и реальные дела – т. е. на фестивале только говорят, а надо реально действовать, реформировать и решать проблемы. Переросли ли какие-нибудь дискуссии в нечто большее?

Хороший пример: в 2015 году обсуждалось, как вернуть в Пайде культуру и звучали мечты, что там мог бы быть свой театр. Теперь в Пайде есть репертуарный театр! Была дискуссия на фестивале, несколько энтузиастов сказали «а давайте сделаем!», выяснили, что нужно, с кем сотрудничать и т. д. Но это не результат фестиваля, а смелые поступки конкретных идей.

Что ждет Фестиваль мнений в будущем?

Мы ограничили объем фестиваля, но все же в этом году прошло 160 дискуссий. Необходимо продумать поступившие идеи и обосновать, почему мы отказываем некоторым из них. Мы сотрудничаем активнее с некоторыми участниками, чьи темы мы хотим видеть в большем количестве – в следующем году у нас намечено сотрудничество с организаторами столетия ЭР и Тартуским университетом. Так мы хотим сделать общественные дискуссии более академичными и привлечь к ним ученых. В мире науки часто есть мнение, что нужно держать дистанцию и заниматься исследованиями, а не предложениями.

Другая целевая группа – это предприятия и бизнес. Фестиваль мнений может быть местом, где встречаются различные стороны общества. С третьим и государственным секторами все хорошо, а с бизнесом мы надеемся сотрудничать больше, чтобы понять, какую пользу из фестиваля может извлечь и бизнес. Я хочу, чтобы Фестиваль мнений стал современным примером вовлечения волонтеров и взаимоотношений с партнерами.

Этот хороший гражданин в огне Стр. 8-13

Все мы знаем кого-нибудь, кто совершенно измотал себя дюжиной проектов, инициатив и мероприятий. Катерина Данилова пишет о своем опыте выгорания и рассказывает о том, как его избежать.

Сложно сказать, сколько гражданских активистов страдает от выгорания, но за последний год четверо из опрошенных пятерых знакомых отметили, что они либо испытывали выгорание прежде, либо чувствуют сейчас, что что-то не так. Ученые из Дортмундского технического университета подсчитали, что выгорание испытывали 43% наемных работников и 65% фрилансеров.

Принято считать, что единственная причина выгорания кроется в лишней нагрузке и если сделать паузу и хорошенько отдохнуть, то все наладится. Также говорится о том, что выгорание – это исключительно личные психологические дела, с которыми человек должен разобраться самостоятельно. В

обоих утверждениях есть доля правды, но переутомление не лечится простым снижением нагрузки и если организационная культура хромает, то одним выгоранием дело не ограничится.

Перегореть могут прежде всего те, для кого важно хорошо справиться с задачей и достичь соглашения с другими, но кто, в то же время, не умеет достаточно хорошо управлять своими эмоциями и делиться переживаниями.

Если взять активных добровольцев, то это, как правило, люди с ярко выраженной социальной позицией, сострадательные и готовые прийти на помощь. У них есть потребность в том, чтобы быть нужными для других, создавать социальные связи, общаться и получать публичное признание своей деятельности. Мы видим, что в наши дни гражданское общество и позитивный стресс стали неразлучны. Так что наша сила – это и наша слабость.

Вероятность выгорания снижают хороший и заботливый климат внутри организации, хорошо организованная работа и полученные в нужный момент знания и навыки управления эмоциями.

Уроки адвокации Стр. 38-39

Почему одним объединениям удается лучше влиять на политику, чем другим? И как попасть в число первых, рассуждает Марис Йыгева, анализируя результаты нашего проекта «Лаборатория адвокации».

Адвокация – это такая деятельность общественных объединений, при помощи которой стараются обеспечить достижение своих целей в формировании и применении политики. Методы адвокации – это лобби, кампании, развитие сетей и оповещение.

Почему-то многие активисты по-прежнему жалуются, что их голос не слышен и они не могут влиять на политику. Хотя у них есть экспертные знания, чтобы участвовать, навыки и способность представлять свои точки зрения, им все же не хватает чего-то для успешной адвокации.

Лишь немногие организации считают, что благодаря своей деятельности им удалось повлиять на решения в той или иной области. Поэтому мы и инициировали предназначенный для 25 объединений проект, в ходе которого сфокусировались на различных аспектах адвокации и ее эффективности.

Каждое представляющее интересы объединение еще не обязательно занимается адвокацией. Яркий оратор без институциональной поддержки так и останется человеком, который лишь умеет говорить. Негативные мнения могут быть обусловлены и от того, что результаты от адвокации ожидают и те организации, которые в нее осознанно не вкладываются.

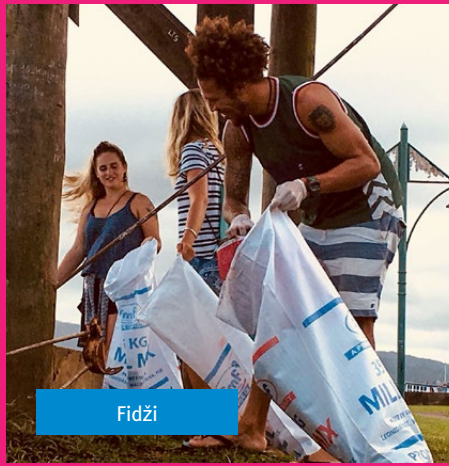
Опыт участников показал, что несмотря на основательную подготовку, поддержку и полученные в ходе обучений знания иногда так и не удается достичь решения. Что же служит помехой для реализации потенциала талантливых руководителей, опытных экспертов и годами действовавших организаций? Как выясняется, довольно банальный набор: люди, деньги и компетенции, которые, к тому же, связаны между собой.

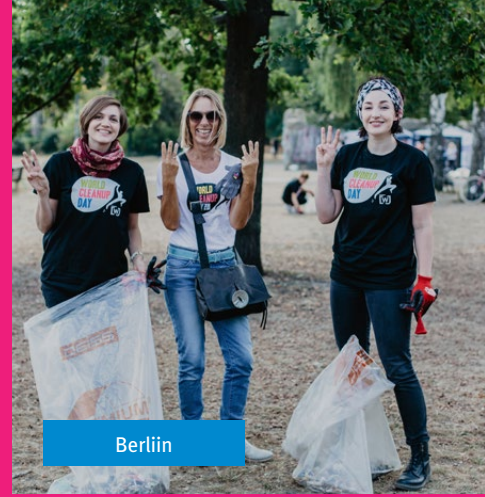
Sebastian Soerensen / Pexels

Horvaatia

Fidži

Berliin

3. mail 2008 toimus esimene Teeme ära! Kui toona tundus juba väikese Eesti koristamine vabatahtlike poolt tohutu ettevõtmisena, siis selle aasta **15. septembril toimunud World Cleanup Day** raames kääriti käised üles terves maailmas.

Fotod: Let's Do It World

Bulgaaria

Belgia

Peakontor Tallinnas

Bangladesh

Hawaii

Kamerun

Panama

Austraalia

Soome

Prantsusmaa